

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906.

Andra Kammaren.

N:o 56.

Tisdagen den 15 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos hvartdera för sig bevillningsutskottets memorial: n:o 21, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge; och n:o 22, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af punkten 1:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 16, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften, dels och i ämnet väckta motioner;

och blefvo de i memorialen föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 3.

Vidare föredrogos och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial:

n:o 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 2:o) och 3:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 19, angående en inkomstskatt för år 1907 m. m.; och

n:o 24, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion om, bland annat, rätt till afdrag för utskylder vid taxering till bevillning af inkomst af kapital och arbete.

§ 4.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensamma omröstningar skulle nästkommande dag, onsdagen den 16 maj, företagas i afseende å de voteringspropositioner, som då vore af kamrarna godkända.

§ 5.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna öfverläggningen angående punkten 1:o mom. a) af konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr Ström: Herr talman, mina herrar! Genom ett instämmande i herr af Callerholms anförande har jag redan angifvit min ståndpunkt i denna rösträttsfråga, men jag har begärt ordet förnämligast med hänsyn till det beslut, som i går fattades i Första Kammaren.

Innan jag emellertid närmare yttrar mig därom skall jag dock bedja att få säga några ord med hänsyn till min uppfattning om det proportionella valsättet och dess verkningar. Det skulle kunna hafva varit mycket att anmärka med anledning af de blomstermålningar, vi hört här från många talare med afseende på de proportionella valens förträfflighet framför majoritetsvalen, men jag skall icke nu inlåta mig i något slags kritik, utan endast uttala min egen ståndpunkt i frågan.

Det har alltid väckt min förvåning, när från många håll framhållits, att genom utsträckt rösträtt med majoritetsval bondeståndet skulle komma att helt och hållet bortsopas från Riksdagen och dess inflytande därefter blifva så godt som intet. Från andra håll har sagts och detta äfven utaf många talare här, att genom proportionella val kommer man i denna kammare att få ett slags annex till Första Kammaren, och det skulle i så fall vara olyckligt. För min del kan jag icke se, att proportionella val skulle medföra vare sig den ena eller den andra af dessa faror. Jag kan icke finna, att det skulle vara så säkert att enmansvalkretsar med majoritetsval skulle förrycka denna kammares sammansättning i så hög grad, som man tänkt sig. Hvad man i detta fall mest fruktar, torde väl vara att industriarbetarne skulle komma att rycka upp och därmed tränga undan bondeklassen. För min del tror jag icke alls, att någon sådan fara föreligger. Dessa industriarbetare ha ju i närvarande stund i allmänhet rösträtt, så att högst få lära tillkomma för att rekrytera leden. Dessutom komma med nuvarande valcensus, äfven om ingen ändring skulle ske, ständigt nya krafter till, just ifrån det hållet. Däremot finnes ett annat område, hvarifrån genom rösträttens utvidgning flera skulle komma till som rekryter, och detta just från ett håll, som står bondeklassen närmast. Deras söner, deras statkarlar och deras drängar komma att rycka in i ledet, ty det är de som enligt mitt förmenande stå mest utanför rösträtten. Och deras inträde kan väl icke vara någon fara för bonde-

klassens bestånd och det rättmätiga inflytande, som den har haft och enligt min mening äfven fortfarande bör hafva på samhällets lugna utveckling. Jag anser således för min del, att det icke är någon fara uti majoritetsval, liksom jag icke heller kan beprisa proportionella valsättet såsom det enda lyckliggörande. Jag vågar påstå, mina herrar, att ingen i närvarande stund så bestämdt kan afgöra verkningarna af vare sig det ena eller andra systemet i det fallet.

Nog kan man på svarta taflan demonstrera upp de proportionella valen och visa, huru lätt det går till efter den proportionella valmetoden, men det är icke detsamma som att uti bygderna tillämpa dessa val. Man har talat om rättvisa uti detta proportionella valsätt därför att vid dessa val hvarje röstsedel skulle få sitt rätta värde, d. v. s. hvar och en får en röst för sin röstsedel, men vid majoritetsvalen däremot hvar och en, som tillhör majoriteten, få en röst, under det andra med sin röstsedel få aflämnas endast ett makuleradt, värdelöst papper. Jag tror dock, att äfven vid proportionella val, skulle många röstsedlar komma att få ganska litet värde, ja, detta kanske blefve i ännu högre grad förhållandet än nu. Om exempelvis fyra riksdagsmän skulle väljas på en gång in i en krets, så kanske *en* sedel finge värde och de tre öfriga blefve i stället makulatur. Man har framhållit att genom de proportionella valen skulle en stor rättvisa skipas, när därigenom *alla* partier skulle få sitt behöriga inflytande. För min del betvivlar jag storligen detta. Äfven om det skulle vara tillåtet att välja dubbelt så många riksdagsmän som nu sitta här i denna kammare, och man således skulle få fördubbla antalet inom de föreslagna större valkretsarna, är det min fullkomliga öfvertygelse, att det inom hvar krets ändå skulle finnas många partier, som skulle anse sig icke hafva kommit till sin fulla rätt. Man anmärker, att dessa små partier då fingo vika för de större partierna, och att de proportionella valen i det fallet skulle komma att ena. Jag tillåter mig hysa en helt motsatt uppfattning. De komma icke enligt mitt förmenande att ena, utan i stället att splittra. För min del har jag den uppfattningen, att det lyckligaste är, att man icke skapar partier, och då jag tror, att just denna proportionella valmetods stora olägenhet är att partier komma att skapas, så kan jag icke vara med om densamma. Om valkretsarna skulle få de dimensioner, att de väljande kunde sammanträffa och sinsemellan öfverlägga om saker och ting, då skulle man kunna tänka sig, att kantigheterna bortnöttes och att de små partierna skulle kunna förena sig till större. Men huru skulle det vara möjligt, när man får valkretsar, som ha en utsträckning af 20 à 30 mil. Jag skall i det fallet endast påpeka, att den valkrets, jag har äran att representera, har en utsträckning af öfver 20 mil, redan som den nu är. Skulle man sedan ytterligare öka på den med en 15 à 20 mil, huru skulle man då kunna tänka, att ett samarbete skulle kunna komma till stånd? Däremot invänder man: man har ju telefoner, och man har ju järnvägar. Ja, man har telefoner, och de äro bra för att meddela underrättelse om utgången af ett val, men föga till gagn för att förbereda detsamma.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Man har järnvägar, det är sant, men i min hemtrakt finnas icke blott enstaka gårdar utan ganska stora byar, som kunna hafva ända till 7 mil till närmaste järnvägsstation. Vid sådant förhållande torde man finna, att ett samarbete inom så stora valkretsar skulle vara till ytterlighet svårt, för att icke säga rent af omöjligt.

Jag antydde i början, att jag begärde ordet hufvudsakligast med anledning af Första Kammarens i går fattade beslut i denna fråga. Detta beslut verkade åtminstone på mig mycket nedslående. Naturligtvis skall Andra Kammaren och i synnerhet dess liberala element komma att få bära skulden för att, om icke det af Första Kammaren antagna förslaget går igenom äfven i denna kammare, hafva slagit omkull den så viktiga rösträttsfrågan. Ja, mina herrar, det är bra, att man har någon att skylla på i det fallet; men för mig är icke saken alldeles lika klar. Det förvånar mig på det högsta, detta Första Kammarens beslut. Jag vill hoppas och tro, att Första Kammaren menat allvar med sitt beslut. Skulle så icke vara, utan att det är endast en manöver för att ytterligare fördröja rösträttsfrågans lösning, då beklagar jag det lika mycket, äfven från den synpunkten sedt. Ligger det verkligen allvar i Första Kammarens beslut, och vill Första Kammaren nu således ha proportionella val icke blott till Andra Kammaren enbart — hvarengen Andra Kammaren skulle påtvingas ett valsätt, som den förut sagt nej till och till hvilket, såsom jag hoppas, den äfven i dag skall säga nej — utan äfven till Första Kammaren, då måste Första Kammarens beslut så tolkas, att den kammaren vill äfven för egen del hafva proportionella val. Skulle därför sådana val enligt Första Kammarens åsikt vara rättfärdiga och rättvisa till båda kamrarna, då böra de naturligtvis vara så äfven till Första Kammaren *enbart*. Vill alltså Första Kammarens ledamöter hafva proportionella val, så må de bli föregångsmän på det området; må de försöka och pröfva saken, så få vi se, hur den kommer att ta sig ut. I så fall skall jag till och med vara med om att tillstyrka den ringa ändring, som skulle kunna blifva följden af det nu utaf konstitutionsutskottet förordade förslaget. Det verkar visserligen icke så mycket, det tror jag, men det kan dock ha *någon* verkan, och kanske på vissa håll icke så alldeles liten; jag känner personligen till det från min egen trakt.

Men tron I, mina herrar, att, om nu denna väg öppnas till en förändring af Första Kammaren, och proportionella val på samma gång genomföras äfven i Andra, det skall stanna vid hvad utskottet föreslagit. Jag tror det icke. Det kommer ovillkorligen att gå längre, och verkningarna äfven i Första Kammaren komma att sträcka sig längre, än hvad man nu har antagit. Hvad skulle i så fall följden blifva? Jo, jag kan icke se annat än att följden häraf skulle blifva ett enkammarssystem. För min del tror jag icke, att detta vore lyckligt. Jag håller nämligen före, att vår nuvarande riksdagsordning har i det hela väl afmätt den maktställning, som behöfver finnas inom Riksdagen, så inom dess Första som dess Andra Kammare. Jag vill därför för min del icke vara med om att

försvaga den Första Kammaren, ifrån den synpunkten sedt; men lika litet, som jag det vill, lika litet vill jag vara med om att försvaga den Andra Kammaren. Jag vill, att den skall få taga ut sin fulla rätt. Det heter ju, att denna är den folkvalda kammaren. Detta är ett ord, som icke är öfverensstämmande med de nuvarande förhållandena; men det *bör* ju vara en sådan kammare — såsom också lagstiftaren helt säkert från början tänkt sig. Därför bör rösträtten utvidgas, och den bör då enligt mitt förmenande utvidgas just i den riktningen, som vår nuvarande regering föreslagit. Jag är nog lycklig att höra till dem inom mitt ärade parti, som i det fallet fullkomligt gilla och stå på regeringens ståndpunkt, och det i alla delar af dess förslag. Jag tror icke, att jag inom detta parti har med mig så värst många, som så helt och odeladt som jag gilla regeringens uppfattning i denna fråga. Jag vet mycket väl, att många inom partiet anse, att förslaget är alltför litet till vänster gående, och därför yrka på en längre gående reform; och vi ha hört, att man äfven inom andra partier anser förslaget sådant, att det borde gå längre. Men för att få enighet och ett lyckligt slut på den strid, som nu upprör landet och folket, så har man ändå nöjt sig och gått med på detta regeringens förslag, för att få ett första trappsteg, såsom man här uttryckte sig i går. Detta första trappsteg frukta många, och man frågar: Är det således icke nog med detta, utan vil man gå ännu längre? Nåväl, är tiden mogen, så att man kan taga ett steg till, då bör förvisso äfven det steget tagas. Jag tror dock, mina herrar, att, om vi nu vore beredda att ställa oss på detta första trappsteget så skulle ingen af oss, eller åtminstone knappast någon af oss, som här för närvarande stå, behöfva taga nästa trappsteg. Våra fötter behöfde kanske icke vidare något stöd, när nästa steg behöfde tagas. Skulle emellertid så ske, att tiden blefve mogen för att taga ett nytt steg, då måste man följa med. Men om detta första steg icke toges nu, hvad blir då följden? Jo, att allt längre till vänster gående förslag undan för undan komma fram och samla allt flere och flere omkring sig, och de, som nu äro emot att taga det första steget, de måste då mot sin vilja taga icke blott detta första steg, utan kanske både två och tre steg på en enda gång. Genom att mottaga hvad som nu bjudes skulle enligt mitt förmenande ett *lyckligt* steg blifva taget, och den farhåga, som man hyser beträffande Andra Kammarens fysionomi efter detta steg, den synes mig visst icke vara så farlig, som man har velat utmåla den. Andra Kammaren bör få den rätt, som ursprungligen varit afsedd åt densamma, liksom äfven Första Kammaren bör få behålla sin. Det sades i går här, att Första Kammarens uppgift egentligen skulle vara att liksom bromsa lokomotivet. Jag medgifver, att detta på sätt och vis är sanning, men det är sanning endast till en del. Första Kammarens uppgift är nog icke allenast att bromsa, utan också att se till, att lokomotivet i alla afseenden styres rätt. Jag skulle i det fallet genom att begagna samma bild vilja säga, att Första Kammaren kan

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

betraktas såsom lokomotivförare, under det att Andra Kammaren får tjänstgöra såsom eldare. Lokomotivförarens uppgift är att se efter, att man färdas fram säkert och utan hinder på vägarna, men han har också att moderera farten. I det fallet har vår nuvarande Första Kammare kanske varit allt för flitig att begagna sig af att hindra farten; men äfven detta har måhända haft sina goda sidor, det har kanske icke alltid skadat, att äfven så har skett. Första Kammarens uppgift har dock varit och bör äfven fortfarande få vara att leda i rätt riktning, och jag tror icke, att vi med skäl kunna klandra Första Kammaren för att den äfven någon gång hållit emot, när det gått för fort här i Andra Kammaren. Jag anser därför ingalunda, att Första Kammaren bör reformeras genom införande af proportionella val ens till den kammaren. Fastmer vågar jag hoppas, att Första Kammaren reformerar sig själf så småningom, undan för undan, och de sista åren hafva gifvit oss åtskilliga bevis på att så skett.

Man har från åtskilliga håll velat göra ett så litet nummer som möjligt af de under tvenne söndagar skedda studentuppvaktningar till förmån för regeringens rösträttsförslag. Dessa unga män, hvilka vi i dessa dagar sett här på Stockholms gator och platser, dessa män skola dock kanske — många af dem åtminstone — inom 15 eller 20 år efterträda nuvarande ledamöter inom Första Kammaren, och då torde sådan samverkan komma att ske emellan Riksdagens båda kamrar, att man icke behöfver genom proportionella val förena Första och Andra Kammaren till blott och bart ett enkamrarsystem.

På grund af hvad jag således anført, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den af herrar Callerholm m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få taga fasta på ett par ord, hvilka, välbetänkta och sansade som vanligt, uttalades af representanten från Nyköping. Han sade, att hans öfvertygelse var den, att vi i denna fråga icke kunna komma till något resultat utan tillmötesgående och eftergifter. Äfven jag är af den uppfattningen. Vi veta, att herr Widén af gammalt har ställt sig bestämdt afvisande, kanske till en början mindre, men sedan mer och mer afvisande, mot de proportionella valen. Då är det dock angenämt att få höra från det hållet, att det ännu finnes möjligheter — ännu har åtminstone han för sin del icke sagt sitt *sista* ord — och jag tror, att det gifves flera i denna kammare, som få erkänna det för sin del.

Jag antecknade äfven ett par andra ord af samme talare. Han nämnde, att han ville — »för närvarande åtminstone — icke vara med om den form af proportionella val, som nu bjudes». Och äfven i detta ligger ett erkännande, att vi dock måhända bringas att lösa denna fråga just på de proportionella valens grund. Efter Första Kammarens votering i går torde detta vara ändå mera klart, ty den starka majoritet, som där fällde utslaget, torde

dock tillräckligt hafva sagt, huru den uppfattar en lösning med de bestämmelser, som nu af regeringen föreslås. Och jag vill fråga: eftersom vi ha så många gånger hört från regeringshåll denna ideliga uppmaning, att frågans snara lösning är hvad vi i främsta rummet böra hafva på hjärtat: *hvilketdera går nu fortast?*

Då vi nu hafva hört herr Widéns försonande ord, kunde jag icke annat än erinra mig, hurusom en representant från »ultima Thule», — den nordligaste valkretsen — hurusom han här uttalat sig på ett helt annat sätt mot en riksdagskamrat, herr Hjärne. Det var väl ändock, minst sagdt, taktlöst af herr Kronlund att på det sättet anfälla en person, därför att han nu omfattar de proportionella valen. Ty det är icke mera än fyra år, sedan herr Kronlund själf uttalade sympatier för de proportionella valen! Det var fredagen den 16 maj 1902, då rösträttsfrågan äfven behandlades här i denna kammare. Herr Boëthius hade afgifvit en reservation med förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t, kräfvande utredning bland annat om proportionella val. Herr Kronlund hade då ett anförande, som slutade med följande ord: »Med afseende å de olika förslag, som nu föreligga, har jag redan angifvit min ställning och därvid meddelat, att jag ansluter mig till det skrivelseförslag, som affattats af herr Boëthius, och som synes mig innebära möjlighet att jämte utsträckning af rösträtten bevara äfven andra samhällsklassers än arbetarnes inflytande i politiskt afseende i vårt lands angelägenheter.» Så sade herr Kronlund! Jag minnes icke, om han då tillhörde landtmannapartiet, eller om han var vilde, *Men protokollet talar* — äfven om herr Kronlund glömt allt detta och nu vid protokollsjusteringen visar sig komma med urskuldande »förklaringar».

Vi få väl alla erkänna, att det att man ändrar mening kan mycket väl hända och ofta händer, oftare än man tror. Och huru skulle väl denna fråga kunna lösas, om ingen af de nuvarande riksdagsmännen ville ändra sin mening eller gå till mötes andras bestämda öfvertygelse och således gå in på hvad som från andra håll bjudes? Jag ser däri icke något fel, ännu mindre någon dödssynd. Men däremot tror jag, att man ingalunda kan gilla det förfaringssättet, att, då man själf gått och ändrat mening, man vill klandra andra för samma sak. Eller skall det vara mindre fördömligt att ändra mening, då man går ifrån proportionella val och i stället omfattar systemet med enmansvalkretsar, än om man ändrar mening på det sättet, att man öfvergår från systemet med enmansvalkretsar till att i stället omfatta proportionella val? Och när man nu upplefver sådant, då undrar jag, om man icke ändock har en viss rättighet att dra på målet eller en smula fundera öfver herr Lindhs stolta ord i går kväll: »man kan icke om det liberala partiet säga annat, än att från det hållet fäktas med blanka vapen!»

Ja, som herr Widén antydde, så lösa vi nog icke den viktiga rösträttsfrågan nu utan att uppgifva något af egna meningar och foga oss efter andras. Jag har själf varit med om att motio-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

nera i en annan riktning, dock på proportionalismens grund. Jag ansåg nämligen då, och jag anser ännu i dag, att det vore fördelaktigare, om man kunde inrätta så, att stadsvalkretsarna valde för sig och landsbygdsvalkretsarna för sig. Ty det är, såsom herr Kjellén mycket utförligt och talangfullt utvecklat, helt olika förhållanden, under hvilka man går till val på landsbygden mot i städerna. Städerna och landsbygden hafva äfven olika intressen, och det vore därför önskvärdt, om de finge ordna sig efter sina egna liktänkandes meningar. Jag har emellertid nödgats vika från den uppfattningen. Motionen var undertecknad af, förutom mig, 27 medmotionärer, om jag minnes rätt. Den erhöll äfven konstitutionsutskottets understöd. Jag vill erinra, att äfven herr Jansson i Djursåtra på den tiden var med om att lösa frågan på proportionalistisk grund. Sedermera har herr Jansson gått öfver till enmansvalkretsar, men jag har ansett mig böra stå kvar och icke kunna vika från den proportionella linjen, ehuru jag nödgas afstå från skillnaden mellan land och stad.

Jag hörde vid denna debattens början först herr af Callerholm samt sedermera herr Jansson i Djursåtra — och jag förmodar, att äfven hans excellens herr statsministern har samma uppfattning, att döma af hans svarstal till de uppvaktande studenterna — antyda vikten och betydelsen af dessa — jag vill icke säga — demonstrationer, utan hyllningar. Vi hafva emellertid i pressen fått en liten redogörelse för, hvilka åldersklasser bland studenterna hafva deltagit i dessa uppvaktningar. Denna redogörelse grundar sig på uppgifter af »kommitterade», och jag förmodar därför, att den är riktig. Där angifves det, att det var 22,8 % omyndiga och icke mindre än 62,5 % af denna ungdomsskara från Uppsala, som befunno sig i åldern under 24 år och således tillhörde en kategori, som alla dessa tre herrar enstämmigt varit med om att fränkänna befogenhet att rösta till riksdagsmän. Det förefaller mig då litet märkvärdigt att nu tillmäta deras instämmande i denna »folkvilja» någon så synnerligen stor betydelse. Och skulle man, i likhet med mig och mina medmotionärer, vilja ställa i fråga, om icke rösträtten bör begränsas till dem, som äro 25 år fyllda, så skulle, antager jag, siffran 62,5 % stiga till minst 75 %. Fränkänna vi nu »representationsrätten» från så många af de deltagande, så undrar jag, om icke deputationen, sålunda reducerad, skulle hafva tagit sig något mindre storartad ut. Och jag hemställer till eder, mina herrar, om vi tänka oss, att vi bland denna ungdomsskara finna en son, som på detta sätt uttalade sina eldiga och anslående hyllningsord i frågan, men att här i riksförsamlingen sitter denne unge mans gamle fader, som har sina valmäns uppdrag att lagstifta för riket och att skipa rätt och rättvisa mellan alla olika klasser, som här komma i fråga, och hvilken kanske nyligen har genomgått åtskilliga erfarenheter om, huru lätt det är att för närvarande åstadkomma oenighet, split och kif mellan olika samhällslager... tänka vi denna tanke till slut, då förstå vi nog, att denne fader kan sitta här uppe med en

viss betänksamhet i fråga om sin sons anslutning till de nya läroarna, de nya idéerna. Det är ju mycket förklarligt, att ungdomen omfattar dessa idéer, om icke för annat, så därför att de äro nya. Kanske har man däruppe vid akademien en talangfull lärare, som bibringar dem sådana, eller understöder en uppfattning, som af kamrater grundlagts. Och jag föreställer mig, att det numera är en mycket vanlig företeelse inom studentvärlden, att man måste »följa med sin tid». Man läser endast »kulturella» tidningar, och tager det mycket noga med att vara modern äfven i uppfattningen af politiska frågor.

Jag antecknade några andra yttranden, som fälldes här i går, och som jag ber att äfven få beröra. Herr Branting framslungade den satsen, att den af motionärerna här förordade proportionalistiska metoden för val till Första Kammaren skulle vara en *skenreform* och till och med »*blott gynna denna Första Kammares anspråk att faktiskt utvidga sin makt*». Ja, är det många inom denna kammare, som på allvar tro, att med proportionellt valsätt till Första Kammaren — det må vara hvilket som helst — den nuvarande majoritetens makt där skall utvidgas, eller tro, att Första Kammarens makt gent emot Andra Kammaren skall bli vidgad, sedan vi antagit allmän rösträtt i hvilken form som helst, eller sedan äfven denna kammare gått in på att välja efter proportionell grund? Jag tviflar på, att det kan vara så många, som verkligen tro det. Väl kan det *sägas*, men att *tro* det?

Och vidare hafva vi hört samme talare, när man ordar om att man vill försöka lösa denna fråga för att få arbetsro, säga, att det nuvarande förslaget från regeringen blott är en *afbetalning*. En annan talare på stockholmsbanken, denna stads borgmästare, har uttalat sig på samma sätt. Förslaget är ingalunda ett sätt att lösa rösträttsfrågan, utan det bör antagas endast, för att man må »nä en plattform för fortsatt strid», om jag riktigt antecknade hans ord.

Han erinrade äfven, att man i Finland håller på att skaffa sig enkammersystem, och att man där antagligen kommer att snart få allmän rösträtt och proportionella val. Men han talade icke ett ord om, hvilken motvikt det finnes i det landet. Där finnes det en autokratisk själfhärskare, som helt enkelt kan göra med den finska landtdagens beslut, huru han behagar.

Jag skall äfven be att få bemöta några invändningar, som gjorts mot den af oss föreslagna proportionalistiska metoden, särskildt af herr Palme. Herr Palme anförde några exempel på orimligheter, som metoden kan medföra. Jag har icke själf sett dessa exempel, men de lära hafva stått att läsa i någon af gårdagens tidningar. Jag tviflar visst icke på, att man kan framkonstruera fall, där icke heller den proportionalistiska metoden — man må välja hvilket system man behagar — är fullkomlig. Men mina herrar, komma vi därhän, att vi i 99 fall af 100 få ett rättvist utslag, är det väl icke skäl att af den grunden förkasta systemet. Ännu mindre tror jag, att man får förkasta

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ett system, innan det är praktiskt pröfvadt och verkligen befunnet oriktigt. Här finnes också rikliga tillfällen ännu att, innan frågan kan blifva lag, välja och slutligen antaga det bästa systemet. Och jag skulle vara herr Palme tacksam, om han kunde komma fram med ett ännu bättre förslag än vårt, ett som vore ägnadt att gifva frågan en absolut riktig lösning. Men det är dock märkvärdigt, att samma herrar, som på detta sätt kritisera det proportionella valsystemet, hafva inga invändningar att göra mot valen i enmansvalkretsar, där dock i ett flertal fall man med tämlig visshet kan säga, att 50 % af valmanskåren plus 1 komma att tillsätta representant, under det att de 49 % bli utan representant. Ett sådant utslag af den »allmänna» rösträtten, det får man icke höra kritiseras i samma andetag. Beträffande de proportionella valen få vi väl ändock erkänna, att när Riksdagen redan inom sig tillämpar proportionella val vid tillsättande af utskott och skrifvit till Kungl. Maj:t om att få proposition härom på Riksdagens bord och blott väntar härfpå, man väl äfven borde erkänna dem ute i landet. Och huru mycket viktigare är det icke att ute i landet tillämpa en dylik metod, så att man verkligen finge förvissning, att de olika meningarna där kunde göra sig gällande, och icke blott låta valmännen, vägledde af en oansvarig press, i blinda fatta sin position och sålunda utöfva majoritetsförtryck vid valen. Det är dock viktigare detta, att tillämpa ett sådant system redan från början, då frågorna ännu icke blifvit utredda, och att man sålunda vinner garantier för att få dem allsidigt belysta. Som det nu är, blir det blott ett allmänt utrotningskrig utan någon hänsyn. Man försöker blott efter partiståndpunkt få fram sina en gång gifna kandidater, utan att man känner hvilka frågor skola behandlas under en 3-årsperiod, något, som dock långtmer är fallet med frågorna här i Riksdagen. Här har dock visat sig vid utskottsvalen, vid tillsättandet af såväl konstitutions- som bevillningsutskottet, att oaktadt majoriteten naturligtvis hade haft i sin hand att utestänga alla misshagliga element, man dock icke ansett sig kunna honnettemang vidtaga en så radikal åtgärd, utan åtminstone velat bevara skenet af rättvisa.

Vi hörde herr Olsson i Fläsbro i går afton framhålla, att man kunde göra en jämförelse mellan ställningen nu och vid 1866 års representationsförändring och att man därför nu endast hade att taga Kungl. Maj:ts förslag. Men jag undrar dock, om icke talaren här tog något litet miste, om han icke glömde en sak, nämligen att man på den tiden kunde tala om och verkligen införde garantier. Helt visst kunde man göra detta därför att *pressens makt* då icke var så stor som nu, hvarför det icke heller var så farligt att då nämna ordet garanti. Nu endast förlöjligas sådant och anses naturligtvis såsom en ynkedom... Då var emellertid regeringen så pass klok och framsynt, att den insåg faran af att alltför mycken makt skulle samlas hos ett parti här i kammaren. Ur denna synpunkt tillmättes åt städerna dubbelt så stor

representation, som de egentligen efter sitt invånarantal skulle haft, och därmed har fortfarit ända till våra dagar, ehuru i någon mån modifieradt genom den så kallade vingklippningen. Likväl tror jag, att man kan konstatera, att inflytandet visar sig ännu i dag.

Jag antecknade äfven några yttranden af representanten från Gäfle. Han sade att man skall lösa denna fråga »med och icke mot folket» och att det icke lämpade sig att på förhand utstaka några gränser. För min del tror jag, att ingen kan utstaka några gränser, utan det är endast ett svagt försök att skipa rättvisa så långt möjligt är vid valen till denna kammare, som nu göres.

Som jag sett af referat i tidningarna från gårdagens debatt i medkammaren, ha vi dock hört regeringens främsta man säga, att Första Kammaren för närvarande torde hafva mindre inflytande än Andra Kammaren, och för framtiden är tillämnad att få ännu mindre inflytande! Då synes det åtminstone icke vara ur vägen, att man, så länge man kan och så länge tid därtill gifves, ser till, att man icke släpper landfästet, utan någon förvissning, i hvilken riktning valen kunna komma att utfalla. Man skulle vidare *samlas*, »samlas ej i fraser, utan i rättvisan», men på mig gjorde talet det intryck, att talaren ej kunde gilla någon annan »samling» än liberala samlingspartiets samling. Han sade äfven, att man skulle följa »folkviljan». Jag frågar, är det herr Staafts eller herr Brantings folkvilja, och när få vi höra, att man fått sista budet?

Jag vill erinra därom, att en medlem af den nuvarande regeringen vid ett tillfälle har sagt, att högern icke kan lösa rösträttsfrågan. Jag för min del tror också, att högern icke ensam kan göra det, utan att därtill fordras medverkan af sansade och betänksamma liberaler, men jag är öfvertygad, att om ifrån regeringen eller, jag vill säga, från den pressöfverstyrelse å liberalt håll, som torde förefinnas — jag vet icke, om man skall säga utom eller inom kanslihusets murar — komme en liten vink att icke fortsätta sina anfall mot de proportionella valen lika som nu — då är det min lifliga öfvertygelse, att det skulle bli lugn och ro i landet och att man skulle finna, att liksom genom ett trollspö allt blifvit förändradt på en dag.

Jag ser af tidningsreferaten, att statsministern i går i Första Kammaren framställde två frågor till den kammaren: »*Hvem kunde gagnas af ett vidare uppskof*, och *Hvilken skada kunde ett dröjsmål medföra?*» Innan kammaren hade voterat, var det en medlem af den kammaren, herr Olof Jonsson i Hof, som enligt referatet svarade herr statsministern: »om herr statsministern ställer sig i spetsen för den verkliga reformens män i Andra Kammaren och antager förslaget om proportionella val, så blir denna fråga löst för lång tid framåt.» Jag vill ställa samma uppmaning till herr statsministern från denna kammares talarestol, och jag tror, att, efter den votering som där ägt rum, det nu har visat sig, hvar sättet finnes att uppnå enighet. Jag vill återföra i herr stats-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ministerns minne ett annat tillfälle, när det gällde att samla hela folket till ett enigt beslut. Vi voro icke eniga från början, men efter många och långa förhandlingar uppnåddes dock enighet, och jag har icke hört någon i vårt land beklaga detta. Om handen räcktes från högerhåll eller vänsterhåll, därom skall jag icke tillåta mig att yttra någonting; ett faktum är emellertid, att den utsträckt handens fattades, och sedan Ni väl funnit, att enighet var nådd, har Ni visat Eder med heder bestå det prof och de anspråk, som därefter ställdes på Eder kraft. På ett hedrande sätt visste Ni att lösa uppdraget i Karlstad.

Vi hörde äfven herr statsministern för några dagar sedan tala varma ord angående lösningen af en annan betydelsefull fråga, betydelsefull dock egentligen för Norrland, den segslitna norrlandsfrågan. Vi hörde äfven då af herr statsministern, att denna lagstiftning måhända i och för sig endast vore en *för-sökslagstiftning* för vårt land, men att, äfven om så vore, han rekommenderade dess antagande; icke blott denna kammare — det behöfver jag icke säga — utan äfven Första Kammaren var villig att, fastän under fullkomlig förvissning därom att det var ett experiment, som man gick att göra, för sin del göra experimentet.

Man har nu beträffande de proportionella valen velat drifva den satsen, att de icke skulle vara något annat än ett försök; jag för min del tror, att de äro något mer än ett försök, men äfven om de icke vore något annat, borde det dock enligt min mening vara skäl att göra detta försök, ty det är väl att märka, att vi när som helst kunna gå från de proportionella valen till enmansvalkretsar, men att gå ifrån enmansvalkretsar till de proportionella valen tror jag icke går utan först efter många och långa strider och sedan vårt land dessförinnan måhända nödgats göra många sorgliga erfarenheter.

Det är den tanken, som jag skulle vilja ställa fram, den lifliga maningen till vår nu sittande regering att äfven reflektera på det anbud, som från Första Kammaren gifvits, ty då har man tillfälle att komma till det, som herr statsministern icke en, utan flera gånger framhållit såsom sitt praeterea censeo, nämligen frågans *snara* lösning, och jag tror, att om vårt folk väl en gång finge pröfva på den proportionella valmetoden, skulle det sedan helt visst komma att säga: Äh, kors, var det icke märkvärdigare än så!

Jag skall sluta med att yrka bifall till utskottets förslag med den af herr Blomberg m. fl. afgifna reservationen.

Herr Sundström: I rösträttsfrågan anser jag, att Första Kammaren under många år garnerat sin väg med en hop försummade tillfällen. Då Andra Kammaren stod på 500-kronors-streckets eller det kommunala streckets ståndpunkt, då sade Första Kammaren nej; så sköts frågan om den allmänna rösträtten i förbindelse med proportionella val fram af Första Kammaren för att

förhindra en lösning, som på den tiden kunde hafva varit lämplig. Sedan framlades förslag om allmän rösträtt med proportionella val, hvilket icke antogs af denna kammare, och nu har man fått ett rösträttsförslag, framlagdt af regeringen, som med betydande moderation och många eftergifter ifrån vänstersynpunkt erbjudits Första Kammaren. Då fattar Första Kammaren beslut om proportionella val till båda kamrarna. Inse icke herrarne, som förfäktat proportionella val till båda kamrarna, att saken verkligen icke är slut med detta förslag, utan att det ovillkorligen kommer att medföra än längre gående reformkraf, kraf på reform af fyrskalan och på proportionella val till de församlingar, som utse Första Kammaren, hvilket ju, såsom många gånger blifvit sagdt, skulle medföra Första Kammarens upphörande. För min del har jag alltid med vördnad betraktat den paragraf i riksdagsordningen, som säger, att Riksdagen representerar svenska folket och är fördelad i två kamrar med lika behörighet. Jag säger, att jag med vördnad betraktat den paragrafen, och jag tror, i likhet med hvad i dag en föregående talare anförde, att Första Kammaren har en viktig uppgift att fylla i vårt konstitutionella lif. Men nu inbjuda herrarne från Första Kammaren och en del af herrarne i denna kammare till ett ingrepp på dessa konstitutionella bestämmelser och vilja ovillkorligen, att en rubbning i grundvalarne och byggnaden i vår konstitution skall ske. Om den dag kommer, då det allvarligen ifrågasättes att taga bort Första Kammaren, då skola vi teckna oss till minnes, att det icke är vi rösträttsvänner, vi, som från börjat yrkat på en reformering af rösträttsbestämmelserna, som åstadkommit detta, utan att det är herrarne själfva från Första Kammaren, som fört frågan in i dessa stora vidlyftigheter och kommit rösträttsfrågan, som från början afsåg en reform endast af valrättsbestämmelserna till Andra Kammaren, att på sätt och vis föra fram krafvet på Första Kammarens borttagande. Men sedan, när den frågan en dag står aktuell på programmet, skall man förmodligen få höra dessa oja sig öfver att vi äro omöjliga och gå alldeles för långt i våra reformsträfvanden.

Jag hörde i går afton med förvåning, hur herr Svensson i Skyllberg kastade oss i ansiktet, att vi vilja taga bort Första Kammaren. Jag kunde för min del icke fatta, hvilka idékombinationer som kunde förorsaka, att han yttrade sig så mot regeringsförslaget och dess anhängare i Riksdagen. Vi ha icke velat rubba Första Kammarens ställning; regeringsförslaget innehåller ingen- ting därom. Det är herrarne, som vilja det, och herr Svensson i Skyllberg, som yrkade bifall till konstitutionsutskottets förslag, det är han, som vill rubba den bestående ordningen. Det är icke vi.

Det har visserligen från början, då det var tal om proportionella val, från liberalt håll framhållits, att om proportionella val skulle införas till Andra Kammaren, så vore det orättvist, för så vidt icke proportionella val infördes äfven i Första Kammaren. Men jag ber herrarne komma ihåg, att då denna invändning från liberalt

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

håll gjordes, detta ingalunda innebar, att vi skulle acceptera ett sådant förslag, om det en gång framlades. Sedan säger man från förstakammarhåll och från konstitutionsutskottshåll i år: ni ha ju själfva så velat ha det. Det ha vi visst icke. Vi ha icke någon gång gifvit på hand att vi vilja ha dubbelproportionalism, utan vi ha framställt som en anmärkning mot enkelproportionalismen, att den vore i nämnda hänseende inkonsekvent. Jag för min del tror, att de proportionella valen visserligen kunna vara rättvisa, jag vill ej heller bestrida, att de hvila på en rättvis grund och äro ett rättfärdighetskraf, men jag bestrider på det bestämdaste, att majoritetsvalen skulle vara orättvisa, omoderna, otidsenliga och klumpiga och alla epitet, man tillagt dem. Hvad är det, som man med de proportionella valen vill vinna? Jo, säger man, man skall tillgodose minoritetens rätt. Ja väl, minoritetens rätt bör icke förtrampas. Äfven den mest märkvärdiga åsikt i samhällliga spörsmål bör ha rätt att göra sig hörd inom Riksdagens kamrar. Detta är alldeles riktigt, men jag trotsar någon från proportionalistiskt håll att kunna visa, att under gångna tider någonsin förekommit exempel på att minoritetens rätt blifvit helt och hållet förtrampad. Jag bestrider på det bestämdaste, att detta någonsin inträffat, och kan i det fallet visa tillbaka på en 40-årig riksdagshistoria såsom ett ojäfaktigt bevis. Ej ens under den tid, då denna kammare regerades som strängast af ett stort och mäktigt parti, mäktade man undertrycka minoritetens rätt. Ty hvad är minoritetens rätt? Minoritetens rätt är naturligtvis icke att härska, utan består i att *blifva hörd*. Jag tror, att med majoritetsvalen minoriteten alltid blifvit hörd inom Riksdagen. Jag skulle kunna visa exempel härpå. Vi ha ju flera stora frågor, som blifvit afgjorda efter mångåriga strider. Så till exempel grundskattefrågan, frågan om allmän värnplikt med flera. Krafven på dessa frågors lösning framställdes till en början af några få, men vunno oupphörligt den ena rösten efter den andra, och så en vacker dag beslötos reformerna af Riksdagen, och det utan att vi hade proportionella val. Så har det väl ock gått med alla andra lagstiftningsfrågor. De framläggas till en början af en minoritet, kanske af en enda man, men så vinner han några röster för sin åsikt, så flera och flera och till slut blir det majoritet. Ett exempel härpå ha vi i den så kallade norrlandslagen, som till en början framlades af en enda man, men nu efter några år antagits af båda kamrarna. Det är så med alla kraf och alla idéer, som bära någon rättfärdighet i sig, att de så småningom växa sig starka, vinna flera och flera röster, tills de en gång gå segrande igenom. Här fälldes i går ett yttrande af representanten för Hudiksvall och Östersund, hvilket väckte kammarens högljudna munterhet. Han talade om en man, som först stod ensam, därefter vann 5, sedan 30 och sedan 100 röster för sig och till slut stod som ledare af nationen. Väl tror jag, att det kunnat sagts på annat sätt, men det var i alla fall en mycket riktig tanke bakom hans ord, om han ock uttryckte sig litet besynner-

ligt. Jag skulle vilja säga, att det är en idé, som från början förfäktas af en enda person, och som sedan vinner 5, 30 och 100 röster och därefter blir förhärskande. Det är idéns makt som härskar öfver sinnena. Jag tror följaktligen icke, att vi behöfva tillförsäkra idéerna segern genom dylika konstiga, matematiskt hopkomna valmetoder. De behöfvas icke, ty människorna äro sådana, att de visserligen kunna vara orättvisa och partiska, men hur det är, så vinner rättvisan till slut. Det är detta som gör, att jag för min del anser, att, om ock de proportionella valen hvilat på en rättvis grund och utgöra ett rättfärdighetskraf, det dock är onödigt att införa dem i vårt konstitutionella lif.

Detta är det hufvudsakliga jag har velat anföra mot konstitutionsutskottets betänkande. Det är ju för öfrigt så mycket taladt i frågan, att jag icke behöfver ingå i någon kritik öfver det föreslagna valsättet. Jag tror, att om vi verkligen vilja gå folket till mötes i denna sak, så är den enda basis, på hvilken vi böra stå, regeringens förslag. Jag är lifligt öfvertygad därom, att därest vi skulle vädja till valmännen och än mer, om vi skulle vädja till dem frågan gäller, nämligen de rösträttslösa, vi skulle få en öfverväldigande majoritet i landet för regeringens förslag. Detta kan man ju här i kammaren kanske fästa sig mindre vid och säga, att opinionen är vilseledd, och framställa hvarjehanda andra invändningar, men jag tror dock, att vi icke böra ignorera folkets mening. Herr talman, jag slutar med att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller att först få uttala mig öfver det alternativ, som nu behärskar diskussionen: regeringsförslaget eller konstitutionsutskottets förslag. Äfven om mitt yttrande icke nu kommer att resultera i ett bestämdt yrkande, torde det dock kunna bidra till denna viktiga frågas rätta behandling, om den erhåller en belysning från en ståndpunkt, som icke är förlagd inne i något af de båda kämpande hufvudlägren. Det ligger i sakens natur, att jag vid detta försök till belysning endast kan hålla mig till väsentliga punkter.

Skulle man då först jämföra de båda programmen ur taktisk synpunkt, så igenkänner man här samma motsättning som i en föregående stor, redan afgjord strid, unionsstriden. Regeringsförslaget är frukt af en partiella eftergifternas politik, som begränsar sin verksamhet inom en linje allena, här rösträtten, och söker lösningen i successiv reträtt utefter den. Detta måste i begynnelsen stå klart för alla, som söka efter garantier, att några sådana äro i verkligheten icke till finnandes i detta förslag. De s. k. garantier, som här föreligga, skola lika litet kunna hindra massan att till sist tränga till makten, som motsvarande politik hindrade Norge att spränga unionen. Proportionalismen betecknar däremot den motsatta högertaktiken i unionsfrågan: eftergifter på ett håll mot vederlag på ett annat, eftergift i rösträtten mot

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vederlag i valsättet. Och detta vederlag är så effektivt, att hvar och en måste från början fasthålla, att med detta vederlag skall den rena demokratien icke komma till makten. Det var med denna politik vi lyckades rädda något vid unionens skeppsbrott; här skulle den tydligen, om den segrade, förebygga de gamla politiska maktförhållandenas, det gamla samhällets skeppsbrott.

Jag jämför nu de båda programmen ur synpunkten af deras resultat, den representation, som skulle blifva följden af hvardera. Efter regeringens förslag skulle vi få en representation, som ensidigt afspeglar samhället. Jag vill ej säga en karrikatur, ty karrikaturen plägar öfverdrifva oväsentliga drag; utan jag skulle vilja säga en impressionistisk tafla, där det väsentliga i samhällsbilden är det som blir framhäfdt med rent uteslutande af detaljerna. Konstitutionsutskottet bjuder på en mera utförd bild, med alla större detaljer, och uppvisar såtillvida gifvetvis ett mera omsorgsfullt arbete. Men det är visserligen icke sagdt, att det blir mera kraft i den taflan.

Båda förslagen åsyfta nationell samling, men denna måste blifva af alldeles olika karaktär. Proportionalismen skall naturligtvis gifva oss ur formell synpunkt en renare nationell samling. Den tillgodoser flera meningsgrupper, på samma gång den visserligen också skulle bevara skarpare kanter och gränser mellan dem i deras politiska arbete. Den ger oss en samlad bild af nationen i dess naturliga splittring. I regeringsförslagets samling förekomma inga skarpa gränser, icke någon påfallande söndring, ty där kommer naturligtvis samlingen att ske på basen af hufvudelementet. Men just här har detta förslag också sin ur konservativ synpunkt afgörande svaghet.

Regeringsförslaget synes utgå från den gammalliberala uppfattningen, att blott man tar bort alla bommar och låter den demokratiska floden strömma fram fritt, så skall det bli slut på ofridselementet i landet. Friheten som sådan skall medföra frid. Jag fruktar, att detta är en ödesdiger illusion. Friheten gifver de lefvande krafterna tillfälle att öppna en ohejdad kamp för tillvaron, däri de svagare trängas undan. Den nationella samlingen efter detta program komme sålunda att stå i subordinations tecken. Det härskande elementet komme att begagna sitt herravälde till tryck och förtryck, och det farligaste härvid är, att det härskande elementet just är det, som är minst skyddadt mot internationella inflytelser utan specifik svensk ansvarskänsla.

Ur dessa synpunkter har konstitutionsutskottets förslag uppenbarligen stora företräden. Jag skulle vilja säga, att detta förslag i vår politiska utveckling representerar samma ställning som Linnés system i förhållande till det föregående kaos i den botaniska vetenskapen. Det är ett artificiellt system, men det är dock ett system. Det innebär förnuftig beräkning, icke bara blind tro. Det tar försiktig omsorg om de nationella värdena. Sålunda förmedlar det också öfvergången till en ny tid, medan regeringsförslaget gör denna öfvergång mera brådstörtad.

Lägges nu detta tillsamman, så är det uppenbart, att vågskålen skall sjunka till förmån för konstitutionsutskottets princip. Men det finnes andra synpunkter än de, som hittills äro framställda. Det finnes en af den betydelse, att man åter måste bli betänksam i valet. Detta regeringsförslag med all sin bräcklighet utgör dock ett direkt svar på den fråga, som historien i denna dag ställer till oss; medan det andra förslaget kan uppfattas som ett kringgående af frågan.

Hvilken är då denna fråga? Proportionalisterna anse som en själfskrifven, en obetviflad förutsättning, att frågan är att skaffa rättfärdighet i politiken, såsom deras utmärkte talman, den som först påtecknat hufvudmotionen, senast i gårdagens debatt lät förstå. Alltså, frågan är för dem att skapa ett, såvidt möjligt, rättvist och förnuftigt valsystem. Jag känner, att jag går in på ömtåliga förhållanden, där man t. o. m. riskerar att stöta emot allmänna nationalfördomar, då jag nu går att uttala mig om själfva denna förutsättning. Men allvaret och ansvaret i denna stund kännes sådant, att hvar och en får sätta till debatten hvad han vet och ser, så långt han ser och så godt han förstår, utan alla smärre hänsyn.

Vi svenskar ha utan tvifvel en läggning åt hvad Napoleon föraktfullt kallade »ideologi». Våra ideal äro belägna något för högt ofvanför den föreliggande verkligheten. Man har ju t. o. m. talat om ett Don Quixote-drag på bottnen af vårt lynne. Detta nationaldrag är icke blott älskvärdt utan storslaget. Intet folk kan utföra storverk utan sådan läggning. Men i det lilla hvardagslifvet innebär det en stor fara: om man ser för högt, så snubblar man lätt, när man går. Ty detta drag är dock å andra sidan detsamma som brist på sinne för lifvets realiteter. Jag skall icke upptaga den dyrbara tiden med exempel. Men den uppfattningen torde icke stå främmande för oss, att vi svenskar alltför ofta spelat en »trist figur» i internationella eller storpolitiska mellanhafvanden, och detta just därför, att vi hafva haft alltför höga ideal, då vi gått ner till den låga verkligheten.

Jag fruktar, att något af denna ideologi häftar vid också den proportionalistiska rättvisan, om den nämligen framställes, så som nu på sina håll sker, såsom enda vägen, sanningen och lifvet. Det är, som trodde man, att det finnes blott en rättvisa i politiken, och att proportionalismen är dess profet: alla andra partier tjäna egna intressen, men det proportionalistiska partiet tjänar rättvisans idé. Frågar man nu de andra partierna om deras mening, så får man alldeles liknande svar: vi innehafva rättvisan, proportionalisterna hölja sig i hennes mantel endast för att därigenom tjäna sina intressen. När man står utanför och ser detta, så blir man betänksam; och slutligen lär man stanna vid det resultatet, att rättvisan icke tar hus hos någotdera af de stora partierna ensamt, men att hvarje parti, som kan och vill lefva, lefver på ett grand af henne.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Jag har den uppfattningen, att den politiska rättvisan icke låter fånga sig i första taget och på ytan. Hon kommer som en fällning på djupet, när hvarje parti ärligt kämpar för sina berättigade intressen. Man kan blott sjunga sin egen melodi, harmonien kommer sedan. Ingen får begära monopol på rättvisan. Hvad som ankommer på de olika partierna är att klart och rent hålla på sina program; då skall rättvisan komma af sig själf. Denna tro på utvecklingen måste man, synes det mig, hafva, om man öfver hufvud vill taga plats i striden.

Det är ock lätt att se, att här föreligga tvenne tydningar af detta stora ord: rättvisa. Den proportionalistiska rättvisan är en rättvisa för stunden, i det ständigt närvarande. Men jag tror, att jag tolkar det motsatta programmet riktigt, om jag däri inlägger tanken på en successiv rättvisa: när det ena partiet efter det andra kommer ensidigt till sin rätt, så skola ensidigheterna taga ut hvarandra, och under tidens och utvecklingens gång framgår så den verkliga rättvisan.

Jag har härmed velat framhäfva, att här icke är frågan bara om rättvisa. Det är icke frågan om någon abstrakt idé. Alltsedan de gamla romarne inriktade sin politik på att ge folket »bröd och skådespel», så har den samhällseliga kampen alltid rört sig om konkreta mål. Hvad är då detta mål, hvad är här den verkliga frågan? Vi behöfva icke sväfva i ovisshet. Det är icke högern, som fört fram rösträttsfrågan, hon har trängt sig på oss. Initiativet har kommit från dem, som saknat politisk talan, jag kanske för korthetens skull kan säga: massan utanför. Med växande styrka har därifrån framställts frågan: »Finnes det plats för oss i det politiska lifvet under politiskt ansvar»? Finnes det plats för oss? Denna ytterst konkreta fråga är det, som från högerhåll har förvandlats till en fråga om abstrakt rättvisa. Vi högermän, och för öfrigt alla nu politiskt privilegierade, äro i denna sak icke ensamma. Vi stå såsom parter i ett mål. Ur statsrättslig synpunkt är det klart — därom kan man icke disputera — att den talare hade rätt, som i går påpekade våra laga åtkomsthändingar till rätten att representera folket. Men inför historiens skrank stå vi i denna dag som svarande part gent emot folket därute som käreande.

Och därför får vår horisont icke stängas af dessa väggar och väggarna i medkammaren. Denna fråga är icke en fråga mellan oss riksdagsmän inbördes, utan mellan oss och folket. Den verkliga frågan i dag synes mig således icke vara om rättvisa för stunden och på ytan, utan om den *samhällsharmoni*, utan hvilken det föga hjälper, om man som en af Ibsens hjältar går med ett rättfärdighetskraf i fickan. Hvad landet behöfver, är icke blott en teoretiskt tillfredsställande valordning, utan framför allt bot för socialt missnöje. Hela frågan är i grunden social under politisk förklädnad. Det är enligt min mening en förlikning, som nu skall ingås, en förlikning mellan det gamla och det nya, emellan dem, som nu hafva del af makten, och dem, som ännu stå utanför.

Nu svaras naturligtvis från konstitutionsutskottets håll: vi acceptera äfven den frågeställningen, vi hafva lika öppen famn för de utanför varande som de andra, vi bjuda en lika allmän rösträtt, och en mera effektiv, såtillvida som äfven mindre grupper skulle blifva i tillfälle att kunna tillgodogöra sig den. Detta har sin obestridliga riktighet. Det är icke tal om att detta program är formellt och teoretiskt öfverlägset. Men det kan dock ur praktisk synpunkt synas kringgå frågan. Ty om det är en förlikning, som i dag skall ingås, då är det också en nödvändig förutsättning, att bägge parterna skola blifva nöjda med förlikningsinstrumentet. Det är icke blott den enas uppfattning af rättvisan, som skall tillfredsställas; äfven den andra bör ha den subjektiva öfvertygelsen, att han får sin del af rättvisan. Är ändamålet att råda bot för det sociala missnöjet, så måste botemedlet vara sådant, att det tillfredsställer från de missnöjdes synpunkt; det är icke nog med att det ser bra ut från de nöjdes.

Alltså faller tyngdpunkten till sist på den frågan, huru massan själf uppfattar det angifna botemedlet. Och då kan man icke sluta sitt öga för att proportionalismen icke i detta ögonblick kan sägas hafva tillvunnit sig massans förtroende. Den har tvärtom blifvit föremål för massans direkta misstroende. Jag räknar då till massan äfven den demonstrerande ungdomen. Jag öfverdrifver ingalunda betydelsen af dess ingripande i historiens gång, men jag kan dock icke likt den näst föregående talaren fränkänna den all betydelse. Naturligtvis är det denne ärade talares och alla proportionalisters fulla tro, att massan skall kunna ömvändas, man hoppas att genom en stor propaganda kunna uppfostra massan och utrensa dess fördom i detta stycke. Jag har den djupaste aktning för den näst siste talarens erfarenhet, och det skulle vara högeligen förmätet af mig, om jag vågade göra något bestämdt påstående i motsatt riktning. I denna sak se vi alla såsom i ett mörkt rum; vi se endels och profetera endels. Men jag kan icke underlåta att här afgifva det personliga vittnesbördet, att jag icke tror på denna möjlighet att nu ömvända massan.

Och därför måste mitt omdöme öfver det föreliggande alternativet blifva: å ena sidan regeringens förslag, som är ett språng i mörkret, en galgenfrist före massväldet, utan känsla för våra nationella traditioner, men som dock är ett svar å den föreliggande frågan, och förty en säkerhetsventil mot det sociala missnöjet — å andra sidan konstitutionsutskottets förslag, oändligt öfverlägset så långt som förnuft och rättvisa få göra sig abstrakt gällande i politiken, öfverlägset i fråga om tillvaratagande af de nationella värdena, men utsatt för misstanken att gå på sned om själfva saken.

Hvad stunden af oss kräfver, synes vara ett jakande svar på demokratiens fråga, utan att vi på samma gång förspilla eller riskera de nationella värdena. Det är ett sådant svar jag sökt gifva i min motion. Har jag kallat proportionalismen ett artificiellt system, så vågar jag kalla den linje, jag i motionen antydt,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

såsom ledande i riktning mot ett naturligt system. Själfva förslaget är endast en öfvergångsform, afseende att undanröja hindren för de sociala krafterna själfva att bota det sociala onda. Det utmärkande för denna linje, som jag kallat den »organiska», är alltså, att den ensam utgår ifrån att vi stå inför ett rent socialt spørsmål och sedan vill gifva boten, där man fått soten; medan proportionalismen söker boten på en matematisk omväg, och regeringsförslaget icke alls söker bot, där det antagligen icke tyckt sig finna någon sot. Den linje, jag sökt markera, betecknar alltså en fullt själfständig väg vid sidan af de två andra. Denna synpunkt har blifvit alldeles förbisedd af konstitutionsutskottet, då det i sitt förslag å sid. 317 räknar endast två hufvudgrupper, hvarvid den organiska linjen ansetts som ett appendix till regeringsförslaget. Så måste det ju anses, så länge horisonten begränsas af frågan: *majoritets-* eller *proportionsval*. Men detta är icke hela problemet, det är icke ens den största detaljen i problemet, ty en större finnes bakom, och det är frågan: *samfällda val* eller *gruppväl*.

Icke heller i denna kammare har denna synpunkt tillvunnit sig någon större uppmärksamhet under den förda debatten. Jag har icke noterat mer än två uttalanden därom. Det ena af den ärade representanten för Norra Luggude — eller kanske rättare sagdt för Höganäs municipalsamhälle. Den andra af den, efter åtskilliga förirringar, till det liberala samlingspartiets fadershus återbördade och med djup afsky för andras politiska inkonsekvenser försedde representanten för vår nordligaste domsaga. Måhända skulle dessa kritiker i och för sig icke med nödvändighet påkalla ett svar. Men jag känner mig skyldig det fleråriga arbete, jag nedlagt på denna fråga, skyldig tillika den uppmärksamhet, som förslaget dock tillvunnit sig i pressen och ända upp i Konungens råd, att något närmare utveckla de sidor däraf, som icke kommit till synes i konstitutionsutskottets betänkande. Jag får därvid också tillfälle att svara på några af de förebråelser och anmärkningar, som blifvit riktade mot förslaget.

Det stod för mig genast klart, då jag skref denna motion, att den måste väcka missnöje på två håll, där den verkligen skulle skada i någon mån. Det ena af dessa är småstadssamhällena och det andra socialisterna. Nu har också den ärade representanten från Högan Nord — och jag vill minnas, att denna sida af saken äfven vidrördes på något håll under valmötena i påskas — anmärkt mot mig, att jag skulle hafva rent utaf cyniskt utdömt borgareståndet, i det jag sagt, att det gamla borgareståndets saga är slut. Jag måste då upppepa, att borgareståndets saga verkligen är slut. Är detta en cynism, så är det verklighetens. Jag rör icke för det. Måhända förstår man mig bättre, om jag säger, att äfven adelns saga är slut, och att äfven prästeståndets saga är slut. De gamla privilegier, som städernas burskapsägande invånare hade, med andras uteslutande, i det politiska lifvet, äro slut. Och de kunna icke vara annat. Ty borgarne representera

som sådana icke något särskildt socialt värde i vårt nuvarande samhälle, sedan så många andra kommit att bo i städerna och stadsnäringarna flyttat i så stor skala ut på landet. Däremot hafva stadsborna, likaväl i de stora som i de små städerna, gifvetvis fortfarande sin delaktighet i det politiska lifvet. Det är sant, att småstädernas politiska roll skulle minskas genom mitt förslag: men jag tror, att man öfverdrifver deras förlust, därför att man är fången i det nuvarande. Man jämför verkan af en organisk valkretsindelning med deras nuvarande situation. Men denna är en anomali, den innebär ett privilegium som måste upphöra. Hvilken form vi än här välja, måste de små stadssamhällena förlora. Regeringsförslaget nedsätter sålunda deras platser från 80 till 65, hvilket innebär, att åtminstone 8 småstadsvalkretsar skulle komma att indragas, och att sålunda flere städer skulle komma att ingå i en och samma valkrets än nu. Det blir alltså för den enskilde borgaren eller borgmästaren ovillkorligen svårare att blifva vald hädanefter än hittills. I det fallet har jag t. o. m. bjudit på en något fylligare representation, i det att jag gifvit 65 + 15, d. v. s. 80 platser åt städerna, i hvilken räkning de stadsliknande samhällena ingå med endast 13 à 14 platser.

Det andra och vida skarpare missnöjet förefinnes uppenbarligen hos den socialdemokratiska flygeln. Dess främste man — han som i denna sal sitter med 12 drabanter — har icke låtit något tillfälle gå förbi utan att uttrycka sin afsky för den af mig föreslagna linjen, därför att den synes honom leda till klassval; och detta är för honom höjden af all styggelse. Jag måste stanna här, emedan jag tror, att just detta angrepp från socialdemokraternas sida skall kunna användas till det bästa försvar för min linje — efter den mångomtalta japanska stridsmetoden »jiujutsu».

Jag vill då fästa uppmärksamheten på det egendomliga i vårt närvarande politiska lif, att de båda hufvudpartierna ständigt flytta sina positioner i rösträttsfrågan, så att de vid snart sagdt hvarje riksdag framträda med nya program. Det enda, som står fast, imponerande fast och konsekvent, är det socialdemokratiska programmet. Man måste då fråga sig: hvarpå beror detta? Utan tvifvel på begåfningen hos ledaren, och jag bugar mig djupt för honom i det afseendet; men det må icke anses som något underskattande af detta personliga moment, om jag ber att dessutom få framhålla några mycket reella faktorer. Detta är då först och främst den, att denne representant har sitt ryggstöd i den homogenaaste af alla valmanskårer. Det är ju sant, att åtskilliga andra röster tillfalla honom i valurnorna, men hvarken han själf eller någon annan kan taga miste på, att han i nästan ideal grad vet, hvar han har sina valmän. Han står alltjämt i den intimaste rapport med dem. Dessa valmän själfva äro homogena, därför att de uppbäras just af ett gemensamt *klassmedvetande*. Sverige har aldrig haft ett så utprägladt klassparti som det nuvarande socialdemokratiska, jag undantager icke ens landtmannapartiet i dess glansdagar. Jag vill visserligen icke säga, att det socialdemokrati-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ska partiet omfattar hela arbetareklassen; men dess synpunkter begränsas dock inom denna klass horisont, dess politiska fiskafänge är riktadt på denna klass och baserad på — åtminstone skenbara — valgarningar till just denna klass. Detta är klassväsendet i dess prydno. Sedan kommer härtill en tredje faktor, nämligen att denna klass är fastbunden genom sträng organisation. Nu menar jag, att det socialistiska partiets talman har kunnat gå sin väg så rak därför, att han uppbares af dessa tre faktorer: en *homogen valmanskår*, sammanbunden af *klassmedvetande* inåt och *organisation* utåt.

Hvad jag här velat rekommendera för en annan stor samhällsgrupp, det har endast varit den första af dessa tre faktorer, de homogena valkretsarna; och äfven detta i en mycket begränsad form, enär jag vet, att en verklig organisation icke ännu på länge är möjlig inom andra samhällsgrupper än arbetarnes. Men då detta röner det starkaste motstånd af den, som själf lefver och andas och hafver sin varelse i klassväsendet, liksom en fisk i vattnet, kan jag icke underlåta att säga, att han påminner mig om en person, som sätter upp en anslagstafla med varning för svag is — för att själf fritt och bekvämt få sporta därinne på det icke mindre starka än hala elementet! Han har funnit ett politiskt arcanum, ett medel till makt; och helt naturligt är han nu rädd för att också andra skola tillgodogöra sig detta medel.

Nu veta vi mycket väl, att fördomen mot allt, som luktar klassval, är utsträckt långt utöfver deras leder, som hafva direkt intresse af att denna hemlighet icke utsprides. Men jag kan icke hjälpa, att jag här ser spår af djupt inrotade tidsfördomar och intet annat. Tror man verkligen, att klassmotsatserna skola vika ur världen därför, att vi icke låtsa om dem? Man säger, att de äro i strid mot tidens anda, som är att utjämna klasserna, och man anser därför tidsenligt att sammanröra i en valkrets samhällsklasser af stadsbors natur och af rena landtbors natur. Tror man då, att riksdagsmannen kan utplåna klassmotsatserna i en valkrets? Nej, det blir icke riksdagsmannen, som ändrar valkretsen, utan det blir — såsom jag i min motion antydt — i stället valkretsen, som demoraliserar riksdagsmannen. Det är valkretsen, som är den starkaste. Det är alltid de sociala faktorerna, som äro starkast. Och det politiska lifvet kan, efter min uppfattning, endast hafva bärkraft därigenom, att representationen blir ett uttryck utaf de faktiskt föreliggande sociala förhållandena. Men man kan ingalunda rubba eller upphäfva dessa sociala faktorer själfva. Klassdifferentieringen är så intimt förbunden med det moderna samhället, att detta senare icke kan tänkas utan den; den är ju en direkt frukt af arbetsfördelningsprincipen: de utvecklade samfärdsmedlen m. m. skapa särskilda intressegrupper af medborgare —, och så uppstå med naturnödvändighet dessa klassmotsatser. Det är endast vildarne, som sakna klassmotsatser, ty de stå för lågt. Således föreligger här utan tvifvel en ganska stor synvilla eller förväxling. De olika klasserna äro

nödvändiga; hvad som skall utjämnas är deras *olikhet* i rang och privilegier och däraf följande inbördes hat. Man måste skilja mellan å ena sidan denna klassmotsats, som är nödvändig och nyttig, och å den andra den *fientliga* klassmotsatsen, som är faran och förbannelsen. Men tror man verkligen, att man kan bota klasshatet genom ett system, som rör ihop klasserna i valkretsarna, så att de, som äro starkast och bäst organiserade, få tillfälle att förtrycka alla de andra vid valurnan? Det är detta tillfälle, som genom den oorganiserade allmänna rösträtten bjudes åt den klass, som kommit före de andra; ty den, som har fått försprånget framför de andra, blir gifvetvis den starkaste. I en sådan situation har det synts mig böra ankomma på en praktisk statskonst att uppföra ett skydd för de svagare, och söka detta skydd i samma riktning, där den starkare klassen har vunnit sin styrka.

Det torde nu framgå, att detta mitt förslag, då det i politiskt hänseende utsöndrar vissa på landsbygden belägna samhällen från densamma och hänför dem till stadssamhällen, att detta förslag icke är i ringaste mån aggressivt. Det har absolut defensivt syfte. Det utgör ett skydd för den i konkurrensen svagare samhällsklassen, hvilken genom den allmänna rösträtten skulle komma att än ytterligare försvagas.

Gentemot detta klara sammanhang ter det sig rätt egendomligt, att man äfven på mycket högtstående håll kunnat uppfatta förslaget så, att det skulle »rena landsbygden» i meningen att gynna de nuvarande bönderna. Jag förstår mycket väl, att herrar regeringsledamöter kunnat göra ett sådant misstag, då de i denna bråda regeringstid gifvetvis icke haft tid att genomläsa en så stor motion. Hade de blott läst den, så skulle de utan tvifvel hafva funnit, att däri är ett bestämdt sammanhang, i det att motionen i hvarje rad går ut därpå, att det icke är fråga om att skapa några nya privilegier, utan att upphäfva gamla.

Jag har haft särskildt svårt att förstå motviljan mot den organiska valkretsanordningen just hos liberale män, då jag tänker på den utveckling, som det liberala samlingspartiet och dess chefer själfva hafva under senare åren genomgått. Jag har tillåtit mig att påpeka detta i min motion. År 1902 hade partiet sympatier för proportionalismen, som ju sammanrör allting i sina valkretsar, utan hänsyn till någon som helst historisk eller social fördelning. År 1904 har partiet gjort en första reträtt, i det att partiets motion utsöndrat såväl de medelstora som de större städerna för sig: men det bibehåller ännu småstäderna med landsbygden. Det är den position, på hvilken, såvidt jag hört rätt, den ärade representanten för Norra Luggude ännu befinner sig. År 1905 har emellertid partiet som sådant retirerat än en gång och kommit till den nuvarande ordningen, med den historiska skillnaden mellan land och stad. Och nu år 1906 se vi partiets ledare, såsom regeringschef, på den tredje reträttpositionen, i det att sorteringen framskridit till enmansvalkretsar i storstäderna. Här tyckes således denna »sorteringsmaskin» vara i gång, om hvilken

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

den ärade representanten för vår nordligaste domsaga talade i går, och som han ansåg såsom en särskild fulhet i mitt förslag.

Jag har icke framhållit denna partiets historia i något ned-sättande syfte. Jag förstår väl, att den, som har ett stort mål, måste tjäna medlen efter målet. Men jag vill påpeka, att hela denna utveckling går i samma riktning, och det *alldeles rakt mot mitt program*. Jag tillåter mig alltså den anmärkningen, att om hans excellens herr statsministern nu hade velat köra ett enda skjutshåll till, så hade herr statsministerns ekipage stannat vid en fjärde station, öfver hvars enkla och landtliga portal jag tycker mig läsa det nu så misshagliga ordet »Mossebo»!

Den tanke, som jag här framkastat, ligger alltså inom regeringspartiets egen utvecklingslinje, och skulle kunna realiserars genom en enkel tillbyggnad. Att man på hvarje punkt af reträtten trott sig stå på det enda rätta, är ju en mycket vanlig företeelse i partiernas politiska historia. Sålunda fann nuvarande herr statsministern vid remissdebatten år 1904 föreställningen om en antagonism mellan stad och land vittna om »små synpunkter», men det hindrade honom icke att själf året därpå skatta åt dem i sin motion. Och ännu värre har det varit med frågan om enmansvalkretsar i storstäderna. I motionen n:o 197 vid 1902 års riksdag heter det, att en dylik tanke går »*stick i stäf mot tidens riktning* att genom sammanslutning i kretsar med vidsträcktare valrätt söka höja valens nivå». Det är ingen vacker komplimang åt ett frisinnadt förslag, att det går stick i stäf mot tidens riktning! Ännu år 1904 kritiserade man skarpt samma tanke. Icke dess mindre finna vi den nu, år 1906, i den frisinnade regeringens förslag!

Detta beror efter min uppfattning därpå, att en starkare makt här har gjort sig gällande på bekostnad utaf de liberalas egna teorier. Ty gråa äro deras teorier liksom alla teorier; grönt är endast lifvets träd. Och det är ett friskt skott på det politiska lifvets träd, att *det, som hör socialt samman, skall också höra politiskt samman*.

Jag skall tillåta mig att med några korta ord visa, att då jag försökt draga praktiska slutsatser af den principen, så har det icke varit några lösa hugskott af enskild man, utan jag har sökt tjäna en lefvande idé, praktiskt verksam rundt omkring oss, äfven i främmande länder. Det finnes en bestämd tidsriktning till att sammanföra med städerna de samhällen, som vuxit upp på landet men i rent yttre geografisk mening ha stadskaraktär. I själfva verket bevitna vi i vår tid en egendomlig tendens till människoanhopning och sammanträngande af befolkningen. Den kommer i historien omedelbart efter den expansiva rörelsen i förra hälften af 1800-talet, då de gamla sammanbyggda byarna utskiftades, och folkét flyttade ut och bildade i stor skala egna hem i bygderna, med ty åtföljande stor tillväxt af bondebefolkningen. Det är i sammanhang med denna socialekonomiska företeelse, som bondeståndet nu får sin dominerande politiska ställning. Detta var,

såsom vi veta, landtbrukets stora tid, sädesodlingens tid, tiden för hafreexporten till England o. s. v. Den räckte in på 60-talet, då slutade den, och så började en alldeles ny utveckling, en fullkomlig omläggning af de sociala faktorerna. Landtbruket får utveckla sig på bredden i stället för på djupet, blir intensivt i stället för extensivt, flyttar tyngdpunkten från åkern till ladugården. Men på samma gång minskades tillfällena för de många små att bryta egna hem. Rörelsen ut till allmänningsskogarna och utbygderna afstannade, och i stället kommer den stora folkvandringen in till städerna och öfver världshafven. Men då denna rörelse pågått en tid, uppstår en motström tillbaka till landsbygden: industrien flyttar dit för att söka billiga tomter, billigt arbete, billig naturkraft. Där den slår sig ned, verkar den som en magnet; den drager till sig folk, och så uppsamlas befolkningen åter liksom i klumpar. Det uppstår då dessa tätt sammanbyggda samhällen. Det är samma kulturhistoriska företeelse, som våra städer hade att tacka för sin uppkomst i så stor skala på 1600-talet. Den är nu blott mera frivillig och försiggår utan statens inblandning. Men det är också klart, att när denna rörelse nått en viss utveckling, blir den af intresse af och för staten, och staten måste då sträcka sin ordnande hand öfver densamma.

Det första, som då fäste statens uppmärksamhet, var naturligtvis själfva samlifvets risker för god ordning. Så tillkom 1868 års ordningsstadga, och den gäller, såsom herrarne veta, icke blott för stad, utan äfven för »köping, hamn, fiskeläge eller annat samhälle med större sammanträngd befolkning». Ur samma förhållande, det intima sammanboendet, flyta ökad fara för brand och epidemier samt behof af att ordna byggnadsverksamheten med hänsyn till såväl nyssnämnda synpunkt som till »rörelsens behof» och »skönhetssinnets anspråk». År 1874 var staten klar med sin plikt härutinnan; då tillkommo brand-, hälsovårds, och byggnadsstadgan, fortfarande gemensamma för stad och stadsliknande samhällen. Härmed var nu så att säga grofarbetet undangjordt från statens sida, och den tar sig en längre hvila. Men så småningom börjar det visa sig, att det mänskliga täta sammanboendet har finare konsekvenser än de rent yttre. Det visar sig, att begäret efter läsning ökas, och att likaledes kontrollen å det, som läses, underlättas. Då drager staten en första konsekvens därpå 1900 genom att stifta en lag, att boktryckerier få anläggas äfven i köpingar. Det är ett nytt tecken till att staten jämställer städerna och dessa andra samhällen. Det visar sig vidare ett behof af högre skolor i dessa samhällen, och dessa skolor kräfva statsbidrag. Detta anades redan år 1902 af dåvarande ecklesiastikministern: »Man kan vänta uppkomsten af högre samskolor i mindre städer, köpingar, större stationssamhällen och andra mer befolkade platser.» Vi ha just under innevarande års riksdag haft att behandla en motion i denna fråga angående statsbidrag till samskolor icke blott i städer, utan äfven i stadsliknande samhällen, och där har det med mycken styrka betonats, huru orimligt det är, att städerna skola ha en för-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

mån, som icke är utsträckt till de stadsliknande samhällena, hvilka mången gång äro mera folkrika än städerna. I själfva verket ha vi vid icke mindre än sex olika tillfällen under nu pågående riksdag kunnat konstatera, att de stadsliknande samhällena ha andra intressen än landsbygden, men gemensamma med städerna. Jag skall nu icke trötta med att gå igenom dem alla. De fem öfriga återfinnas i förslaget till lag om automobiltrafik, som jämställer »stad, köping eller annat tätt bebyggt samhälle», i motionen om en allmän polisförfattning för »rikets städer och därmed jämförliga orter», i borgmästaremotionen om jordregister »för rikets städer och därmed jämförliga orter», i norrlandslagens § 1, som begränsar lagens tillämpning därhän, att den ej skall gälla med afseende å fastigheter »i köping eller å annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas», samt slutligen i undersökningarna för den föreslagna nya bevillningsförordningen.

Jag menar, att denna riktning, som sålunda gör sig gällande i privaträtten, äfven måste göra sig gällande i statsrätten. Är det så, att i ett tätt bebyggt samhälle förefinnes behof af skola, som behöfver statsbidrag, så blir väl nästa steg det, att ett behof där uppkommer att få en särskild representant, som ifrar för detta statsbidrag. Det är denna intressenas utveckling åt samma håll, som binder städerna och de stadsliknande samhällena på landet samman. Det är därpå, som jag här velat rikta uppmärksamheten. Det är det positiva i detta uppslag inom rösträttsfrågans ram. Det negativa är att skydda bondekommunerna för det naturliga privilegium, som dessa tätt bebyggda samhällen ha därigenom, att deras medlemmar bo tätt tillsammans, lätt kunna förbereda sig för det politiska lifvet och träna sig för detsamma, lätt komma tillsammans och bilda organisationer, slutligen lätt komma fram till valurnan.

Jag nämnde, att en rörelse i riktning mot en dylik organisk valkretsindelning icke är inskränkt till vårt land. Vid jämförelse mellan vårt land och andra länder får man aldrig glömma, att vi ha någonting, som andra länder icke ha: vi ha ett i mång-hundra års politiska värf skoladt bondestånd. Det kan ju visserligen här och där finnas kuriositeter i den riktningen, såsom den gamla bonderepubliken Friesland, men i de stora kulturländerna förekommer icke detta egendomliga drag i den sociala strukturen. På grund häraf blir problemet hos oss ganska egenartadt. Detta, att städer och industrisamhällen förenas i intressen, är emellertid en mera allmän företeelse, som ligger i det sociala lifvets egen natur. Jag skall be att få nämna två exempel på dess tillgodogörande i modern politik. Det ena är Österrike. Där ha vi sett en ordentlig klassvalsanordning, då »Städte—Märkte—Industrialorte—Orte» bildade en grupp för sig. Nu är som bekant äfven där en reform å bane, men man skall icke tro, att den förändringen afser att upphäfva allt sammanhang mellan städer och stadsliknande samhällen. I den nya riksrådsvälordning, som åtföljde österrikiska regeringens rösträttsförslag 1906, finna vi i Nedre Österrike äfvensom i Öfre Österrike en grupp, bestående af »Städte, Märkte und Industrial-

orte», d. v. s. hvarje valkrets där är sammansatt af städer, köpingar och marknadssamhällen till åtskillnad mot landsbygden; likaså skulle Schlesien få »Städte und Märkte» för sig o. s. v. Annu klarare pekar i samma riktning det regeringsförslag, som framlades i Preussen den 15 mars i år. Det genomgås af den tanken, att man såvidt möjligt skall undvika, särskildt när det gäller uppdelning af storstäderna, att i samma valkrets »förena sådana delar af befolkningen, som ha väsentligen heterogena intressen». Det är fem punkter i motiven till förslaget valkretsindelning, och i fyra af dessa återkommer denna samma synpunkt.

Jag har ansett mig skyldig nämna detta såsom ett bevis för att icke mitt förslag är ett tomt appendix till regeringsförslaget eller ett löst hugskott, utan en verkligt själfständig tanke, som är förtjänt af uppmärksamhet, såsom liggande i tidens egen anda. Den ärade representanten för den nordligaste domsagan kallade mig med anledning af detta förslag för den »blinda konservatismens» representant. Ja, det är nog mycket gammalt och blindt, som får stupa vid denna reform, men det finns blinda ögon icke blott till höger utan också till vänster. Den ärade talaren själf vidrörde, om jag hörde rätt — och därvid upprepade han blott en tanke, som framställdes mot mig redan vid remissdebatten i denna fråga af en mycket ärad representant för Dalarne — han vidrörde det berömda »köttet af vårt kött och benet af vårt ben», såsom en hoppgivande beteckning för arbetarklassens förhållande till bondeklassen. Han fann i detta ord sin tröst mot farhågorna för bondeklassen. Talaren har således icke märkt, att någonting händt från år 1871, då dessa ord fälldes, till dato; han har icke märkt, att efter detta årtal ligger hela vårt samhälles förvandling, hela industriens uppblomstring och utflyttning på landsbygden, hela arbetarklassens uppkomst och organisation. Han förebrår mig för blindhet, därför att jag pekat på något, som liknar förhållanden i gamla tider. Han har själf således icke märkt, att vi vid denna riksdag gjort återgångar till gamla tiders mera affliktiva straff i vår strafflagsreform och större band på äganderätten i vår norrlandslag. Han har icke märkt, att liknande återgångar redan skett i vår handels- och skogslagstiftning, att vi nu änyo börjat på allvar tala om införande af ett statslotteri, inskränkning af näringsfriheten o. s. v. Han har med ett ord icke märkt, att det är reaktion längs efter hela linjen. Denna reaktion går i riktning mot ett mera ordnadtt samhälle, och det är just i den riktningen jag med min motion sökt påverka rösträttsreformen.

Det ser rent af ut, som om den vind skulle börja mojna, för hvilken det liberala partiet i allmänhet hittills seglat och fortfarande seglar genom detta förslag, om också med ref i seglet. På himlen visa sig molnbildningar, som båda andra väder och vindar. Rundt omkring oss pågår en rörelse, åt hvilken icke ägnas en tanke i den liberala politiken, en rörelse, hvars principer heta *association*, organisation, kollektivism — raka motsatser till liberalismens individualism och otamda frihet. Denna rörelse pekar åt något annat, den

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

pekar åt en framtid, där den enskilde gömmes i sammanslutningar, hvilka svara för honom i både socialt och politiskt hänseende. I den riktningen se vi redan socialdemokraterna som föregångsmän, då deras förtroendemän i den sociala kampen också sitta som deras förtroendemän i det politiska lifvet. Den representationsformen kan en gång blifva gemensam för alla samhällets hufvudklasser.

Min motion har endast gläntat på dörren till denna framtid. Den behandling, motionen vid Riksdagen rönt, har visat mig, att jag tagit miste, då jag trodde tiden för en reform i denna anda redan nu inne. Men den har icke öfvertygat mig, att icke denna idé bär framtiden i sitt sköte.

Herr Neess: Herr talman, mina herrar! Då denna debatt synes hafva fått karaktären af en öppen votering, anser jag det vara min plikt att angifva min ståndpunkt i denna stora viktiga fråga, i synnerhet som det är första året jag tillhör Riksdagen.

För min del anser jag majoritetsval i enmansvalkretsar vara den för våra förhållanden bäst lämpade valmetoden, och jag har icke kunnat blifva öfvertygad om den proportionella valmetodens förmenta stora fördelar. Då Kungl. Maj:ts förslag innehåller sådana villkor för åtnjutande af rösträtt, att man kan och måste utgå från den förutsättningen, att endast sådana medborgare erhålla rösträtt, som känna det med dess utöfvande förenade stora ansvaret, kommer jag att gifva min röst för Kungl. Maj:ts förslag, ehuru däri finnes en detalj, som jag önskat vara annorlunda. Jag skulle nämligen helst hafva sett, att åldersgränsen varit satt till 25 i stället för 24 år, men för denna detaljs skull vill jag icke undandraga förslaget min röst. Likaledes kommer jag i händelse af votering att gifva min röst för herr Janssons i Djursåtra reservation, som jag anser vara en förbättring af Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman! Efter det Kungl. Maj:ts proposition afslagits i Första Kammaren, och debatten pågått så länge i denna kammare som nu är fallet, skall jag icke inlåta mig på något försök till utredning rörande det ena eller andra valsystemets större eller mindre förträfflighet. Jag vill endast dels söka att bemöta några af de yttranden från motsidan, hvilka förefallit mig synnerligen öfverdrifna och missvisande, dels söka gifva ett uttryck åt den stämning, som bemäktigat sig åtminstone mig till följd af Första Kammarens behandling af rösträttsfrågan.

Den ärade representanten för Halmstad, som ju intagit en mycket framstående plats i de förberedande arbetena rörande det proportionella valsättet, yttrade i går bland annat, att om man införde den proportionella valmetoden, skulle icke ett parti kunna besätta alla platser. Mina herrar, jag förmodar, att hvarken denne

talare eller någon annan här i kammaren, icke ens min ärade vän herr Nydal, som ju är, vill jag nästan säga, en fanatisk proportionalist, kan våga det påståendet, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle kunna medföra, att *ett* parti ensamt besätter alla platser. Erfarenheten från andra länder pekar åt ett annat håll, och man torde äfven, utan att hafva denna erfarenhet, själf kunna sluta sig till att, äfven om så är, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle betydligt stärka arbetarpartiet — det är detta man syftar på — de mera moderata partierna komme att sluta sig tillsammans och på så sätt bilda en motvikt. Följden blir helt enkelt den, mina herrar, att det hela skjutes åt vänster och samhället demokratiseras, något som väl icke kan anses vara en olycka utan endast i sin ordning och just är hvad som med denna rösträttsreform afses.

Talaren på hallandsbanken yttrade äfven, att den gamla invändningen mot de proportionella valen, att de endast vore afsedda att tillämpas på Andra Kammaren, icke kunde göras mot det af herr Petersson i Påboda framlagda förslaget. Men frågar någon, om det verkligen är så, svarar jag nej. För min del anser jag mig icke berättigad att kalla en reform med allmän rösträtt och proportionella val för en skenreform, men jag anser mig berättigad att kalla för skenreform det sätt, hvarpå den proportionella valmetoden enligt herr Peterssons och utskottets förslag skulle tillämpas vid valen till Första Kammaren.

Herr Lindblad gjorde en jämförelse eller framkastade några antydningar om förhållandet mellan proportionella val och majoritetsval. Han glömde därvid en omständighet, som säkerligen för mängen är den mest afgörande, då det i dessa dagar gäller att fatta position i fråga om valsättet. Det är den omständigheten, att efter införande af proportionella val det blir vida svårare att bilda en regeringsduglig majoritet. Detta är påpekadt förut, men då de finnas, som icke vilja höra på det örat, skadar det icke att återupprepa det. Den förutvarande engelske statsministern Chamberlain har, efter det han förlorat det stora slaget, dock icke ett enda ögonblick funderat på att ansluta sig till dem, som yrka på proportionella val, därför att han anser dem vara mindre lämpliga för att bilda en regeringsduglig majoritet. Den synpunkten är också ganska väsentlig.

På tal om herr Lindblads anförande vill jag påpeka, att han på sitt vanliga älskvärda sätt gjorde en antydan om någon slags vänsterpressöfverstyrelse. Jag för min del har aldrig hört talas om en sådan, men, då herr Lindblad talade om den, förmodar jag, att han dragit en falsk slutsats af något, som måhända — jag säger icke säkert — finnes på andra sidan, åtminstone skulle man kunna draga den slutsatsen af den ganska lika ton, som råder uti herr Lindblads anförande och uti vissa ultrakonservativa pressorgan.

Under gårdagsdebatten erkände herr Nydal, att de valmän, som genom ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag skulle komma

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

att öka de gamla valmännens leder, bäras af en entusiasm och ledas af en känsla af ansvar, fullt så stark som de gamla. Ungefär så lydde hans ord. Då frågar jag: Hvarför skall man behöfva träffa särskilda anordningar, för att dessa valmän skola få valrätt? Hvarför fruktar man dem såsom skaror af okända främlingar eller, för att begagna herr Nydals egna ord, såsom en förödande öfversvämning? Jag tycker, att det ena låter icke förena sig med det andra.

Min kamrat på göteborgsbänken, som nyss intog den plats, där jag nu står, förebrädde i sitt utmärkta och mycket intressanta anförande den liberala sidan, och framför allt regeringen, att den icke sökt råda bot för den fara, som enligt hans förmenande är förbunden med en utsträckning af rösträtten, nämligen att bondeståndet och borgarståndet skulle försvinna ur Andra Kammaren. Jag tror, att det är lätt att besvara den frågan, hvarför icke regeringen och vänstern öfver hufvud funnit sig föranlåten att vidtaga några mått och steg i den riktning herr Kjellén förordade. Svaret blir helt enkelt det, att vänstern icke tror på denna fara. Vi tro visserligen, att möjligen dessa klasser få maka åt sig för arbetarnes representanter, men detta är meningen med en rösträtsreform och kan således icke vara något, som vi se med fruktan och bäfvan.

Man har sagt, att de invändningar, som vänstern gör mot proportionalismen, äro uppkonstruerade. Jag tror, mina herrar, att vida mera uppkonstruerade och i vida högre grad foster af en uppjagad fantasi äro de följder, som motsidan anser ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition komma att medföra.

Herr talman, i det längsta hade man på vår sida hoppats, att Första Kammaren skulle hafva lyssnat till den starka opinion, som visat sig till förmån för det kungl. förslaget. Det låter nämligen icke förneka sig, att denna opinion är stark. Den fick sitt första bestämda uttryck vid höstens val, hvilka dock — det erkännes äfven af en del af våra motståndare — företogs under omständigheter, som ingalunda voro för vänstern gynnsamma. Denna opinion har sedermera kraftigt framträdt på talrika möten och i offentliga demonstrationer af olika slag. Då en talare, jag syftar här på herr Lindblad, sökt att gifva de demonstrationer, som verkställts af studenter, ett sådant utseende, att de icke skulle ha något vidare värde, ber jag för min del få inlägga en protest mot denna herr Lindblads åskådning.

Jag skall äfven be att få i detta sammanhang återgifva ett litet utdrag af ett tal, som i går hölls i Stockholm inför stockholmsstudenter af dalaskalden Karlfeldt. Mot honom torde herr Lindblad icke kunna rikta den anmärkningen, att han är för ung, då han är så pass till åren, att han är ledamot af svenska akademien. Jag tycker, att hans ord äro värda att återgivas just därför, att de bilda en så skarp motsats mot den misstroendepolitik, som följts i medkammaren. Han sade:

»Vi befinna oss i själfva tjällossningens tid, den stora vårfloden skall ej dröja. Man må fröjdas däröfver eller man må

sörja — men ingen skall förneka, att det ligger något af naturmaktens nödvändighet och oemotståndlighet i irambrottet af dessa människoströmmar, som förut gått på djupet men nu vilja upp i dagen.

»Låt oss», sade han till studenterna, »djärft och beslutsamt förena oss med den stora medborgarflod, som varder kommande. Vi skola icke försvinna däri. Låt oss bli som ett friskt jäsämne i den stora vältrande massan, hvilket genomsyrar den med bildning och humanitet! Vår fosterländska odling skall ingalunda ges till spillo. Kunskapens sanningsbrunnar få icke tillstoppas, och skönhetens hälsokällor få icke förgiftas. Tystna måste det råa skrän, som förkunnar, att vi intet fosterland ha att förlora och intet att vinna, men tystna måste äfven de stämmor, som självviskt åberopa sitt ärfda maktföretråde i en nydaningstid, som måste se mera till individens rätt än till anornas.

Det är den politiska idealismens fana vi vilja höja. Hvarför kan den inte vara ljusst blå och gul, segerglad, sommarglad, likaväl som hemskt blodröd? Rättvisa åt alla, utan blod! Samhällets demokratisering, människoandens mobilisering — följ de dessa åt, då behöfver ingen rädas för det nya rike vi gå till mötes.»

Mina herrar, jag tror, att saken är den, att folket längtar efter arbetsro; det önskar att få ägna sig åt nyttigare uppgifter än att i oändlighet debattera den proportionella valmetodens förträfflighet eller oduglighet. Majoriteten bland vårt folk inser, att regeringens förslag är rättvist och väl afvägdt, och därför önskar man den reformen genomförd. Man säger: »minoriteten skall skyddas!» Så ropa proportionalisterna, och Första Kammaren är det, som lämnar skyddet. Att Första Kammaren gör det, är icke förvånande, en så exklusiv minoritetsrepresentation, som den är.

Första Kammaren undertryckte genom sitt gårdagsbeslut *majoritetens* bland vårt folk önskningsar, ty det är denna majoritets önskningsar, som regeringens förslag velat gå till mötes. En af gårdagens talare uttalade den vackra tanken, att rösträttsreformen borde komma såsom ett stilla befruktande vårregn. Ja, mina herrar, jag är öfvertygad om att ett bifall till regeringens förslag skulle efter den spänning, som nu rådt uti bygderna, hälsas lika välkommet, som landtmannen efter en långvarig torra hälsar ett befruktande vårregn. I vårt politiska lif har så länge rådt torra och sterilitet, att vi nu behöfva friska, ungdomliga krafters medverkan i arbetet för vårt lands lycka och ära. Men Första Kammaren har åter sagt nej. Den upprifvande striden skall fortvara; ännu alltjämt skall klass bekämpa klass, och den så efterlängtade samlingen skall uteblifva.

Nu säger man till oss — och det framhölls särskildt af herr Lindblad — tag vårt anbud, då är saken klar. Men tror ni, mina herrar, att det blir frid, om man påtvingar folket hvad det sagt ifrån, att det icke vill hafva. Detta har sagts ifrån äfven af dem, som nu äro beklädda med väljaremak, men ännu tydligare af dem, till hvars förmån reformen skulle genomföras. Det före-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

faller mig tyvärr, som om Första Kammaren vore behärskad af den anda, som mognar revolutioner och sedan förvånas öfver dem.

Herr talman, i det jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition, beklagar jag på det djupaste, att Första Kammaren vägrat att bringa landet samhällsfrid och arbetsro.

Herr Branting: Herr talman! Med vår arbetsordning här i Riksdagen komma replikerna mycket sent. Jag begärde ordet i går afton, när jag hörde friherre Hermelin uttala en del satser, hvilka synas mig böra något nagelfaras. Han betonade så starkt, att det var endast en utsliten käpphäst, när man från vänsterns håll talade om att proportionalismen innebär en misstro till folket. Han för sin del »älskar arbetarna», så föll hans ord. Ja, han älskar dem till den grad, att han vill bereda dem någon plats i Riksdagen men samtidigt garantera och betrygga, att deras verkliga makt och ingripande på ärendenas gång i representationen icke skall blifva sådan, att någon förskjutning af de nuvarande förhållandena skall komma att inträda. Ty detta är det ju som innebäres i den, jag upprepar det, skenreform, denna skenhelproportionalism, som man vill bjuda oss. Minoritetens rätt skall garanteras, men minoriteten skall hafva två representationer, dels Första Kammaren, denna enbara minoritetsrepresentation, detta uttryck för rikedomens välde, hvilken är i sin sammansättning och grundläggning enastående bland öfverhus, och dels en genom lagstiftning och välsättsform betryggad minoritet här i Andra Kammaren. När dessa båda minoriteter läggas tillsammans, då är det meningen, att de skola blifva majoritet gentemot landets och folkets stora majoritet, och därför kämpar nu det parti, hvilket af ålder motsatt sig rösträttsreformen, med sådan ifver för upprätthållandet af det proportionella systemet.

Friherre Hermelin yttrade vidare, att han visserligen kunde icke tro annat, än att till en början skulle nog en del af de nuvarande landtmannarepresentanterna få vara med äfven under majoritetsvalens välde i den blifvande Andra Kammaren, men ack, huru länge, frågade han. Han vädjade därvid fortfarande till denna misstro till framtiden, som är det genomgående draget i hela den proportionalistiska linjen.

Då han talade så ömt och varmt om vårt bondestånd, kan jag icke hjälpa, att mina tankar fördes på ett annat anförande af samme talare, när vi i början af denna riksdag fingo höra ett genljöd från något, som vi knappast på långa, långa tider hört här i Andra Kammaren i Sverige, men som man alltemellanåt får höra i junkerförsamlingar i Tyskland. Jag menar nämligen det anförande, som denne talare höll till försvar för fideikommissioninstitutionen. Jag tänkte på, att det är en märkvärdig kärlek till vårt bondestånd, som på det sättet tager sig uttryck i omsorgen att bibehålla gamla adelsprivilegier, men sedan, när det gäller rösträttsreformen, då är man så mån om att bönderna få vara i okvald besittning af sin ställning här i kammaren.

Jag måste ytterligare betvifla denna varma kärlek, som han uttalade till vårt bondestånd, när jag med denna omsorg från denna talare, fideikommissens taleman, sammanställer det utfall, som han fann tillståndigt att göra gent emot den representant för den svenska bondeklassen, som en stund före honom hade haft ordet, nämligen herr Jansson i Djursåtra. Han förklarade, att det finnes fel hos våra bönder, de äro envisa, men han nöjde sig icke endast med detta: han framkom äfven med ett citat, uti hvilket han lät förstå, att mot dumheten kämpa själfva gudarne förgäfves. Det är visserligen sant, att han gjorde detta citat icke på svenska utan på tyska, och att han utelämnade början af citatet — åtminstone har det sagts mig det, jag hörde det icke riktigt — nämligen själfva detta ord om dumhet, men det var dock detta citat, som det gällde. När han talade härom, måste man i alla fall erinra sig, att samme Goethe, som han då citerade, har också sagt: dumheten är en gudarnes gåfva, men man bör icke missbruka den.

Hvad som bringar någon tröst och visar, att friherre Hermelins uppträdande dock icke kan anses hafva alltför stor betydelse, det är ett annat yttrande, som han själf fällde i samma anförande, och som lyder ungefär så här: »Hvarför skola vi antaga ett valsystém, som ingenstädes har förmått framkalla landets bästa krafter?» Det valsystém, öfver hvilket han fällde denna dom, det är det, efter hvilket vi alla sitta här. Jag behöfver icke draga ut konsekvenserna för den talare, som själf fällde en sådan dom.

En annan af gårdagens talare, den näst förste, berörde i sitt skrifna anförande en episod, hvilken väckt en pinsam uppmärksamhet öfver hela vårt land. Han gaf där en framställning af, huru det kunnat gå för sig, att han, som först var dubbelproportionalist, men vid valtillfället förklarade, att majoritetsvalen hade numera för honom blifvit det system, som han skulle komma att följa, det oaktadt sedan man, på grund af att man antog, att denna högtidliga förklaring stod fast, hade återvalt honom till hans gamla plats i konstitutionsutskottet, funnit lämpligt att åter ändra ställning och träda tillbaka till sin gamla position såsom dubbelproportionalist, — dock ingalunda till sin gamla position, ty den innebar en ganska radikal reform af fyrkskalan, efter hvilken man skulle välja Första Kammaren, ned till den tiogradiga skalan, som vi minnas, medan han nu sväljer konstitutionsutskottets förslag. Jag kan icke underlåta att, när han själf bragt denna sak på tal, något korrigera en del af hvad han här meddelat. Han sade nämligen, att på det valmöte i Karlstad, där han interPELLERades, om han verkligen hade blifvit en pålitlig vän af majoritetsval, såsom valmanskåren i Karlstad var, då hade han förklarat sig anse, att denna fråga gjordes under en »betydelselös förutsättning». Nej, så var det icke. Herr Elowson svarade interpellanten i indignerad ton, enligt oemotsagd uppgift af trovärdig person: »har jag sagt, att jag accepterar majoritetsvalen, så har jag accepterat dem». Jag anser, att

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

detta uttalande bör stå i kammarens protokoll. Sedan är det öppet för hvar och en att däraf draga slutsatser.

I det anförande, som hölls af herr Petersson i Påboda, och till hvilket jag lyssnade med samma intresse, med hvilket han hade vänligheten att säga, att han brukar följa mina anföranden, framhölls det med en rad af siffror, att det redan finnes minoriteter i de valkorporationer, som utse Första Kammaren. Han anförde till och med en sådan liten skiftning, som att vid ett val hade den kandidat, som valdes med högsta röstetalet, 58 och den lägsta 51 röster. Se, där hade man 7 röster, som skilde; om vi nu hade ett riktigt bra proportionellt system, kanske något kunde komma af detta. Är det någon rimlighet i detta resonemang? Dessa korporationer måste ju i afseende på personliga frågor något gå i sär. Den ena personen har större vänskrets, åtnjuter större förtroende och anslutning än den andra. Men är det därför sagdt, att dessa minoriteter skola i minsta mån blifva uttryck för den verkliga stämningen bland befolkningen inom landstingsområdet? Det är ju redan många gånger framhållet, att landstingen väljas hufvudsakligen efter ekonomiska synpunkter och efter denna fyrkskala, hvilken är, jag måste säga det, en skamfläck för vårt land; de väljas efter denna skala, som är ett så skarpt angrepp på personlighetsprincipen och ett sådant hyllande af peningens öfvervalde i politiska ting. Och sedan vill man bjuda ut så valda korporationer såsom underlag för Första Kammaren! Huru kunna vi, vi som se på detta, svara annat, än att detta icke är ärlig dubbelproportionalism? Det är klarligen ett försök att gifva dubbelproportionalismens sken, men icke dess verklighet.

Det talas från proportionalistiskt håll alltjämt om, att hälften minus en blir en värdelös kvantitet i valstriden. Hälften plus en betyder allt, hälften minus en ingenting. Jo, vackert, det betyder segern i en nära framtid, om nämligen de idéer, som denna hälft minus en förfäktar, hafva någon inneboende lifskraft, någon värfvande kraft. Då är det minsann icke farligt, då står man vid själfva framgångens och vinstens tröskel, när man nått upp till nära hälften af valmanskåren. Hvar och en bland oss vet, huru åsikter och tankar måste kämpa sig fram för att vinna seger, och att de börja hos en minoritet och så småningom vinna terräng. Vi, som tillhöra hvad som i detta ögonblick ännu är ett minoritetsparti, vi hafva icke någon farhåga, att majoritetsvalen skola undertrycka oss. Vi veta, att på de ställen, där majoriteten ännu är emot oss, hafva vi möjlighet att kunna tala upplysningens och agitationens ord till dem, som det gäller att öfvertyga och vinna. Vi för vår del afstå icke från det vapnet. Men våra motståndare tyckas vara rädda, att deras argument icke skola hafva någon inneboende kraft. De vilja med matematiska tillställningar omgärda sig så, att de icke skola behöfva komma med någon nämnvärd agitation men ändå vara med om att hafva ett säkert och tryggadt annex i denna kammare. Det är dock en väsentlig skillnad — och härmed berör jag den invändning som ofta göres mot

oss, när man säger: »ni erkänna ju själfva, att äfven med majoritetsval det skulle blifva en höger i Andra Kammaren; hvarför ha ni då så mycket emot detta annex, som skulle uppstå efter proportionella val?» — det är den skillnaden mellan dessa båda högergrupperns sammansättning, att den ena, den som skulle kämpa sig fram genom majoritetsval, blir ett minoritetsparti här, som framgått af en strid mellan åsikter, meningar och intressen ute i landet, då den andra blir något, som man sofver sig till, en försumpning af minoriteten, som gynnas af valsystemet — när man nämligen hela tiden beaktar, att meningen ju icke är, att denna minoritet skall verka blott i Andra Kammaren, utan hafva sin egentliga verkan genom den enahanda stora, kompakta majoriteten i Första Kammaren. Hade vi *enkammarsystem*, tror jag däremot icke, att proportionsvalen skulle leda till en sådan försumpning, därför att då måste minoriteten anstränga sig och kämpa för sina intressen, då den blott kunde göra sig gällande i proportion till den styrka, som den kunde utveckla bland valmännen och som då motsvarade dess styrka i representanternas hus. Men här får minoriteten till skänks Första Kammaren; och hvad betyder det, om icke att röstsiffrorna här plus röstsiffrorna från Första Kam-maren komma att utan någon nämnvärd strid, utan något nämnvärdt behof af politiskt lif, tillsammans behärska situationen? Det är detta vår höger kämpar för på det sätt, vi känna.

När jag berört enkammarsystemet, har jag därmed brutit udden af de anmärkningar, som riktats från många håll, dels under debatten, dels utom densamma, mot att vi socialdemokrater i Sverige icke vilja vara proportionalister på nu bjudna villkor, men att våra partivänner i utlandet äro det. Javäl, de äro det på många håll i utlandet; och vi äro det också på vissa villkor, nämligen att folkets verkliga vilja får komma fram, att icke systemet förfälskas och förvränges därigenom, att det blir ett tvåkammarsystem, i hvilket metoden tillämpas, och ett tvåkammarsystem, hvars Första Kammare man icke vill annat än på själfva ytan en smula rubba.

Jag vill erinra om, att emellertid inom högerled redan börja höja sig röster — och dessa icke bland de minst betydande — hvilka erkänna, att det dock är för litet att endast gå ned till landstingen och stadsfullmäktige med proportionalismen. Alldeles nyss har i Malmö herr Ivar Månsson i Trää tydligt och klart uttalat, att denna proportionella valordning till Första Kam-maren först då skulle vara rättvis, om det proportionella valsättet ginge ända ned till urväljarne. Ja, där är man inne på detta plan, och huru kunna de herrar, som nu för tillfället hafva stannat i reträtten vid konstitutionsutskottets förslag, föreställa sig, att landet, dessa mot hela den proportionalistiska garantien fientliga massor, skola kunna sluta ögonen för otillräckligheten, för ohållbarheten af en sådan half ståndpunkt som den, hvilken vi här i dag med smekande tonfall af herr Lindblad inbjudas att acceptera.

»Bättre kan ej förväntas», förklarade visserligen herr Åsker i går om denna sak. Men jag tror för min del, att mycket bättre

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

både kan och skall förväntas. Det är visst, att rösträttsfrågan icke kan blifva löst blott genom formellt samstämmande beslut af båda kamrarna. Därtill kräfves också, att den löses i öfverensstämmelse med folkmeningen. Annars kastas det formellt samstämmiga beslutet öfver ända vid nästa val, och då hafva herrarne med sitt försök i denna väg likväl icke vunnit ens den tillfälliga triumfen att få ett system, som mer än tillbörligt betryggar makten åt Första Kammaren.

Jag skall blott med några ord tillåta mig att bemöta en del af hvad en ypperlig talare här nyss anført. Hans långa, men alltigenom intressanta utveckling af sin ståndpunkt skulle kräfva alltför mycket af vår tid, om man skulle taga upp den till verklig diskussion och bemötande, så mycket mera som då också behöfde klargöras det faktum, att han i själfva verket, så unghögerman han är, i särdeles många stycken lånat sin åskådning just från den moderna socialdemokratien och att det först är på en viss punkt, som han styr utaf åt ett annat håll, medan vi från vår synpunkt föreställa oss, att vi följa den raka linjen framåt. Han anmärkte, att han beklagade, att den härskande klass, som han förutsåg, nämligen arbetareklassen, vore minst skyddad mot internationalism, och från några håll ropades därvid bravo. Ja, jag må säga, att jag tvärtom ser i den lifliga kontakt, hvari arbetaremassorna stå till hvarandra i de olika länderna, en förtjänst hos den internationella socialdemokratiska rörelsen. Icke därför att vi, såsom man på ett och annat håll uti mörka bygder föreställer sig, skulle vara någon sorts vasaller under hvad som beslutes i maktägandes mystiska råd uti de stora länderna. Nej, men därför, att genom arbetareklassens internationalitet och genom att den håller denna sida af sina känslor vaken, skyddas arbetareklassen från att gå med alltför skymmande nationella skyggglappar och vinnes möjlighet att få till stånd en sådan brödrakedja för framsteget, hvarigenom verklig världsutveckling i stort först kan främjas. Jag hyser nämligen den fullkomliga förvisningen, att det nationella momentet kommer att fullt tillräckligt finnas hos Sveriges arbetare trots deras internationella sinnelag. Vi äro alla med traditionens makt och redan genom vår uppväxt med tusende band knutna vid vårt land, och detta gäller om arbetareklassen, likaväl som det gäller om andra klasser. Vårt språk, vår kultur, allt detta binder oss samman, äfven oss af olika ställning i samhället, äfven arbetarne med de öfriga. Vi hafva, såsom här ju mycket ofta framhållits, ur dessa synpunkter många, många gemensamma intressen. Icke behöfver man då befara, att de nationella värden, om hvilka professor Kjellén med förkärlek talar, skola blifva förtrampade. Men vid sidan af dessa nationella värden finnas också allmängiltiga, universella, internationella sådana, och det är, såsom jag sade, enligt min uppfattning en styrka hos arbetareklassen, att den har blick *äfven* för dessa värden vid sidan af de nationella.

Samme ärade talare utvecklade, att arbetarepartiet, socialdemokratien, ville, såsom han sade, inrikta sitt fiskafänge enbart

på en klass. Den sökte med organisation och med agitation inom denna klass få ett försprång framför öfriga klasser och därigenom större makt, än den egentligen hade rätt till. Han menade, att hvad han begärde med sin Mossebo-linje och med sin organiska valkretsindelning i själfva verket endast vore att gifva de öfriga klasserna samma ställning i detta afseende, ett skydd gent emot arbetaredemokratiens alltför stora försprång och öfvervikt.

Jå, i hvad han framhöll om klassernas nödvändighet ligger en mycket stor portion af sanning. Däri ligger också den riktiga tanken, att utvecklingen för närvarande måste gå genom en viss grad af klasskamp — om hvilken jag för öfrigt vill tillägga, att vi socialdemokrater lika litet som herr Kjellén önska, att den måtte antaga vilda och brutala former, utan att vi gärna skulle önska, att den så mycket som möjligt kunde föras på humanitetens grund, trots de starka intressekonflikter, som därvid förekomma. Men när vi således erkänna klassernas nödvändighet för närvarande, när vi därvid också liksom professor Kjellén konstatera klasskampens oundviklighet, så skilja vi oss dock från honom däruti, att det efter hans föreställning, enligt hvad det synes mig, vore så, att denna klasskamp skulle förblifva i evighet, och det var därför som han såg hän mot ett framtidsmål, där hvarje klass var inrangerad i en särskild politisk kuria, hvilka tillsammans skulle bilda representationen såsom representanter, den ene för arbetareklassen, den andre för bondeklassen o. s. v. Vi för vår del se icke utvecklingen så stillastående. Vi tro fastmer, att denna klasskamp och detta klassamhälle, hvori vi nu lefva, är en öfvergående företeelse i världsutvecklingen, och vi se framåt mot ett mål, där klassamhället skall vara afskaffadt och klassutjämningen har skett på ett sätt, hvarom vi nu knappast kunna göra oss en föreställning. Hade vi icke denna syn på ett framtidsideal, då vore enligt vår mening ganska litet att invända mot professor Kjelléns tankegång, utom måhända den erinringen, som visserligen väger ganska tungt, att det förefaller åtminstone mig vara en öfvermänsklig uppgift att verkligen rätt sortera in människorna i ett samhälle uti sina klasser och afväga dessa klassers ställning och makt i representationen på ett rättvist sätt efter deras betydelse i samhället. Jag tror, att t. o. m. professor Kjellén med alla sina delvis geniala tankar skulle blifva bet inför denna uppgift.

Det har här framhållits, att ställningen emellertid nu är den, att vi måste vinna »ett positivt resultat», såsom herr Nydal yttrade, eller att vi tvingas lösa frågan på de proportionella valens grund, såsom herr Lindblad sade. Men, mina herrar, detta positiva resultat, som skulle vinnas därigenom, att Andra Kammaren anslöte sig till Första Kammarens beslut, har ett annat namn. Det heter kapitulation inför Första Kammaren. För min del är jag så litet benägen för en sådan kapitulation, att jag tvärtom skulle anse, att det riktiga svar, som härifrån borde gifvas på Första Kammarens gårdagsbeslut angående den ytterst moderata och anspråkslösa reform, som

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

regeringen föreslagit, skulle vara en massmotion om Första Kammarens afskaffande. Men därom är nu för ögonblicket icke tal. Så mycket kan man väl dock nu säga, att man väl har anledning antaga, att regeringen icke skall på grund af det motstånd, som möter från representationen i den andra salen, hvilken företräder en ringa minoritet af nationen, kasta yxan i sjön, utan att regeringen i stället skall söka att finna former, i hvilka nationen kan tala och göra sin mening gällande. Jag behöfver blott erinra om, hurusom vi i fjol uti ett ödesdigert ögonblick blefvo vittnen till att själfva Första Kammaren, då det gällde det norska folket, accepterade ett betraktelsesätt, som gick därpå ut, att det norska folkets tydliga ord uttalades genom folket uti allmän folkomröstning. Då dugde det att godkänna ett sådant intyg om hvad folket ville, och det oaktadt man då stod inför en situation, där det var fråga om upplösningen af en snart hundraårig förening, hvilken i alla fall gifvit vårt land en viss grad af ökad trygghet under den tid, den varat. Då dugde det äfven för Första Kammarens män att fråga det norska folket på detta sätt. Hvad skulle herrarne från Första Kammaren hafva att invända mot, att nu på liknande sätt till svenska folket ställdes den frågan, hvad svenska folket egentligen vill uti rösträttsfrågan?

Det förefaller mig, att vi om det svenska folkets vilja i hvarje fall veta så mycket som att det icke vill, att Första Kammaren skall diktera lagar för, huru dess rösträttsreform skall se ut. Och vi veta, att det svenska folket har utvägar och medel, om det drifves för långt — det lär oss vår historia — att bringa höga herrar till förnuft. Det synes mig, att vi inför en sådan situation verkligen borde på det bestämdaste och mera enigt än någonsin visa, att Andra Kammaren äfven med sin nuvarande sammansättning är värd att vara talman för det svenska folkets vilja, icke genom att den faller undan för hvad som från Första Kammaren dekretas, utan genom att den med starkast möjliga anslutning i röstsiffror, såsom sakerna *nu* ligga, gifver sitt understöd åt regeringens förslag.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf nu på begäran ordet till

Herr von Geijer: Herr talman, mina herrar! Den förre talaren inledde sitt anförande med att beklaga, att vår arbetsordning vore af den art, att repliken komme allt för sent efter det anförande, som gifvit anledning till repliken. Jag skulle vilja göra dessa ord till mina. Jag har begärt ordet närmast med anledning af några anmärkningar, som under gårdagen riktades mest mot den tekniska sidan af det förslag, som kallas Påbodaförslaget.

Den första anmärkningen riktades af herr Jansson i Djursåtra mot vallagen. Det var § 57, som han attackerade. Han nämnde, att denna paragraf ej innehölle någon bestämmelse angående val af suppleanter till Andra Kammaren, annat än att de skulle utses

efter samma grund som de ordinarie ledamöterna. På samma gång nämnde han, att han ville kalla vallagen såsom sådan för ett hastverk. Han angaf emellertid icke hvad han därmed ville uttrycka. Vile han därmed hafva sagt, att den endast vore ett utkast, så skall jag utan vidare acceptera detta hans yttrande. Men menade han, att vallagen icke vore genomtänkt, att de principer, som borde hafva sitt uttryck i en vallag, icke i förslaget fått sin vederbörliga plats, vill jag däremot inlägga min gensaga. Något slutgiltigt förslag hafva vi aldrig påstått eller ansett det föreliggande vara. Det är omöjligt för några personer att utan vidare skrifva ihop ett sådant. Det måste genomgå en granskning af mycket noggrann och mångfaldig art. Förslaget afsåg, såsom jag nämnde, endast att vara ett utkast, innehållande konturerna till en vallag. Jag vill säga herr Jansson, att vi nog hade reda på att i det omnämnda afseendet verkligen fanns något, som kunde se ut som en lucka, men den var lätt att supplera. Man endast skjuter in den lilla bestämmelsen, att den slutlige valförrättaren — här landshöfdingen — behåller alla sedlar, som äro afgifna, och att, därest någon under riksdagsperioden afgår, man räknar tillsammans de valsedlar, på hvilka den afgångne står, och utfärdar fullmakt för den af de icke förut valde, som vid denna sammanräkning befinnes hafva det största röstetalet.

Vidare anförde herr Jansson bevis därpå, att alldeles orimliga resultat skulle kunna framgå ur det proportionella valsättet efter den metod, som vi hade föreslagit. Detsamma gjorde herr Palme. Ja, jag vill säga, att skulle man vilja behandla denna fråga såsom ett matematiskt problem, för att icke säga såsom en matematisk lek, kan man få fram nästan hvilka resultat som helst. Men så går det icke till i lifvet. Jag påminner mig icke fullständigt det anförda exemplet, men jag vill minnas, att herr Jansson antog ett större parti med 1,100 medlemmar samt fyra småpartier med hvardera 250 medlemmar. Om då fyra riksdagsmän skulle väljas, komme det större partiet att tillsätta alla fyra platserna. Ja, matematiskt är detta kanske riktigt, men i det praktiska lifvet äger ett sådant förhållande aldrig rum. Det är icke tänkbart, att de mindre partierna ej skulle äga någon kännedom om det större. Finnes ett parti, som är större än alla de andra tillhoppa, måste de mindre partierna ovillkorligen sluta sig tillsammans. Göra de icke detta, är det omöjligt att hjälpa dem. Förhållandet blir då detsamma, som när vid majoritetsval en sprängkandidat uppträder.

Emellertid, för att ännu mera drastiskt visa, att man, hvilket valsysteem man än använder, kan ur detsamma få fram orimliga resultat, har jag satt upp ett litet schema till belysande huru det kan tillgå vid användandet af majoritetssystemet. Jag vill gärna hafva dessa siffror in i protokollet och ber därför att få besvara herrarne med att läsa upp dem. Jag antager två partier, af hvilka det ena, partiet A, disponerar 9,000 röster och det andra, partiet B, disponerar 5,000 röster — sammanlagdt alltså 14,000 röster. Dessa 14,000 valmän äro fördelade på sex valkretsar och

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

välja alltså sammanlagdt sex riksdagsmän. I den första valkretsen erhåller partiet A 3,500 röster och partiet B 500 röster, i den andra valkretsen partiet A 2,800 röster och partiet B 700 röster, i den tredje valkretsen partiet A 700 röster och partiet B 800 röster, i den fjärde valkretsen partiet A 650 röster och partiet B 700 röster, i den femte valkretsen partiet A 450 röster och partiet B 1,300 röster samt i den sjätte valkretsen partiet A 900 röster och partiet B 1,000 röster. Resultatet häraf blir, att det stora partiet med 9,000 röster får två, och det lilla partiet med 5,000 röster fyra riksdagsmän.

Vidare riktade herr Thorsson rätt skarpa anmärkningar mot det förslag till valkretsindelning, som är vidfogadt motionen. Han berörde därvid närmast de skånska förhållandena, kanhända af det skälet, att han kände dessa förhållanden bäst. Då jag är från samma provins, torde jag böra upptaga dessa hans anmärkningar till bemötande. Han antydde, att det såge misstänkt ut och att motionärerna tycktes hafva velat göra ett försök att, såsom det heter, fuska i valgeografi. Han sade samtidigt, att det skulle vara intressant att höra, hvad vederbörande kunde svara härpå. Svaret är synnerligen lätt att gifva: Vi hafva icke haft med denna sak att göra. Det är ingalunda lätt att på vetenskapliga grunder indela landet i olika valkretsar, och det visade sig genast, att det försök härtill, som vi gjorde, alldeles öfversteg våra krafter. Vi måste lämna saken i denna del åt en fullt kompetent person och vände oss då till en högre tjänstemän i statistiska centralbyrån utan att gifva honom någon som helst annan instruktion, än att han skulle göra det så rättvist som möjligt efter den föreslagna regeln att tre, högst fem representanter skulle utses i hvarje krets. Vi hafva således här icke gjort något som helst försök. Jag vill upprepa, hvad jag redan då jag bemötte herr Jansson i Djursätra anförde, nämligen att detta förslag är ett utkast och ingenting annat, hvilket, om det en gång har utsett att tjäna som grund för ett lagförslag, naturligtvis dessförinnan liksom alla de andra förslagen skall genomgå en noggrann pröfning och slutligen afgöras af kamrarna, som därvid hafva tillfälle att få eventuella oegentligheter rättade.

Herr Thorsson nämnde, att han trodde sig märka, att syftet med motionen skulle vara att föranleda, att, såsom han sade, statslokomotivet skulle behålla samma lunk. Syftet har sannerligen icke varit detta. Han frågade samtidigt: Hur kan ni i rättfärdighetens namn säga, att detta är ett rättvist förslag? Ja, detta beror på, huru man ser konsekvensen af de förslag, som föreligga. Det är olikheten härutinnan, som föranleder, att man också resonerar olika i nämnda afseende. När det i alla fall gäller att nästan tredubbla valmanskåren, i det de nytillträdande valmännen skulle blifva i det närmaste dubbelt så många som de nuvarande, och man har anledning antaga, att de flesta af de nytillträdande komme att rangera sig under det liberala, att icke säga det radikala partiet, så är det icke underligt, att man känner

sig betänksam. Det är denna konsekvens, som man ser olika, och jag vill säga, att min öfvertygelse är, att äfven med proportionellt valsätt vid val till Andra Kammaren dess utseende skall förändras så betydligt i vänsterriktning, att de, som påstå, att reformen ej skulle medföra sådan effekt, grundligt taga miste. Jag har icke varit medlem af Riksdagen mer än 4 år, men under dessa år hafva många omständigheter förelupit, som gjort, att en annan vind blåser här. Nog har det gått mer och mer åt vänster, och efter en utsträckning af valrätten, äfven med högerminoriteterna bibehållna, är det säkert, att utvecklingen kommer att gå långt, långt mer i denna riktning. Det kan hända, att jag tager fel, men jag har velat säga det för att förklara, att jag på det kraftigaste tillbakavisar det påståendet, att syftet med vårt förslag skulle vara att låta statslokomotivet hålla samma lunk, sålunda att förhindra en makt-förskjutning.

Herr Widén yttrade, att ett förslag, sådant som det i vår motion framburna, skulle hafva till följd, att genombrottet förhållades. Ja, det kan väl hända, att någon broms skulle sättas på Andra Kammarens rekonstruktion, men denna sak har äfven en annan sida: genombrottet hos Första Kammaren skulle väl påskyndas.

Vidare ansåg herr Widén, att det proportionella valsättet skulle vara ägnadt att utmönstra de moderata elementen. Jag vågar med bestämdhet hysa en åsikt, som alldeles afviker från denna. Så snart det är fråga om proportionella val, gäller det att utvidga valkretsarne. Den ena orten kommer att bjuda en kandidat åt den andra. Men om ett parti bjuder valmännen på en ort en kandidat från en annan, så ligger det ju i sakens natur, att, om man skall hafva den ringaste utsikt att lyckas, man måste söka upp den bäste, man kan få. Jag vågar hysa den bestämda åsikten, att det proportionella valsättet kommer att verka så, att de moderata elementen göra sig gällande. De intransigenta, de oförsonliga komma bestämdt icke med. En ledare i ett stort parti kan icke vara detta, om han visar sig för behärd mot den ena eller den andra riktningen. Det är kanhända förmågan att visa moderation, som är den egenskap, hvilken mest kräfvcs af en ledare.

Herr Widén uttalade äfven, att det proportionella valsättet skulle förhindra bildandet af en sund majoritet — ett nödvändigt villkor för att statsmaskineriet skulle kunna funktionera. Jag tror snarare tvärtom. Icke ligger det inom möjlighetens område, att alla smågrupper skola kunna våga att i valstriden gå fram med egna listor. Det är alldeles oantagligt, att så skall kunna ske. De måste inränga sig på det ena eller det andra hållet. Sannolikt komme endast två eller tre partier att stå emot hvarandra.

Sedan jag på detta sätt bemött de anmärkningar, som framställdes mot det proportionella valsättet och till en del mot den motion, jag underskrifvit, skulle jag kunna sluta. Emellertid vill jag, då jag fått ordet, begagna tillfället att tillägga något.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Man kan väl säga, att, om i dessa tider två personer med olika åskådningssätt i denna sak möta hvarandra, det första den, som hyllar det proportionella valsättet, säger till försvar till sin mening, är detta: Det stöder sig på rättvisan. Vi hörde visserligen i går på förmiddagen sägas, att icke ens abstrakt eller teoretiskt taget denna sats är riktig. Det gällde nämligen att mäta, dela och väga saker, som icke kunde underkastas en sådan operation. Vi hörde vidare herr Olsson i Fläsbro uttala, att, om jag icke missförstod hans ord, icke ens idén om det proportionella valsättet till båda kamrarna skulle innebära någon rättvisa. Jag skall icke söka taga upp dessa anföranden till bemötande. Det må vara tillräckligt att säga, att jag för min del icke känner mig öfvertygad af dem. Lika säker som man kan vara att möta detta ord från det proportionalistiska valsättets anhängare, lika säker kan man vara på att det första ord, man hör från den andra sidan, är: låt vara att det är så, det kan ju hända; men tror ni, att man kan genomföra detta förslag? — Och hvarför skall man icke göra det? Jo, valet under fjolåret har därpå gifvit svar till full evidens, säger man. Vi hörde nyss, att en talare, herr K. G. Karlsson i Göteborg, var öfvertygad därom, så mycket mer som vänstern, enligt hvad han ansåg, vid nyssnämnda tillfälle icke gått till val under gynnsamma förhållanden. För min del vågar jag å andra sidan säga, att icke heller anhängarna af den proportionalistiska idén gingo till val under gynnsamma förhållanden. Riksdagen hade gjort rent bord, såsom vi veta. Hvad som framgick däraf var, att det förslag till proportionell lösning, som framlagts af Kungl. Maj:t, icke godkäfts af Riksdagen. Det var visserligen sant; men icke var det därmed sagt, att proportionalismens innersta väsen på samma gång var förkastadt. Men det går icke för sig att gå till val på en abstrakt idé, utan man måste hafva något konkret att hålla sig till, något hvori man kan taga. Det var det, som anhängarna af det proportionella valen alldeles saknade. Det rådde ett fullständigt kaos: vi hade koncentrerat oss på ett mycket fint och väl genomarbetadt förslag; detta var nu borta, för ögonblicket stod icke något annat att få i stället. Hade man haft något annat, något positivt att stödja sig på, då hade resultatet möjligen blifvit ett annat.

Det må nu vara! Under alla förhållanden vilja vi här säga, att det är ju oss själfva det gäller, säga hvad man säga vill. Det kan ju hända att vi och våra idéer blifva kastade utför trapporna. Nå ja, det är ett ledsamt och sorgligt öde, om så skulle ske. I likhet med en talare i går, vill jag emellertid framhålla, att jag underkastar mig hellre detta öde än att utan svärdsslag uppgifva, hvad jag anser vara rätt och rättvist.

I politiskt upprörda tider spela de politiska slagorden en synnerligt stor roll. En talare på göteborgsbanken vidrörde detta för någon tid sedan. Jag säger detta här, därför att jag på samma gång vill tillägga, hvad han äfven då nämnde, att alla bilder halta. Emellertid, användandet af sådana slagord vill jag — för

att taga en bild ur mitt eget yrke — likna vid användandet af formulär. Att använda ett sådant betyder att tillgodogöra sig summan af användt arbete och använd intelligens. Kommer det fall, som äro fullt analoga, kan man taga ett formulär, och allt det arbete, som ligger bakom, det besväret behöfver man icke underkasta sig ånyo; det är undangjordt. Något liknande är förhållandet med slagorden: man har dem färdiga till användning. Hos alla människor finnes det en viss obenägenhet att anstränga tanken; får man något begrepp, som är klart och oomstridt, så accepterar man det med nöje. Men det innebär fara att okritiskt använda slagord, såväl som att okritiskt använda formulär. Ett fall, som föreligger, är kanske icke fullt analogt med det formulär, efter hvilket formuläret utbildats, och är skillnaden aldrig så liten, så kan i alla fall resultatet af formulärets användande blifva synnerligen olyckligt. Likaså, finns det en aldrig så liten omständighet, som kan förändra begreppet, kan slagordet i stället för att innebära en sanning blifva en sanning med modifikation, hvilket är den kanske allra farligaste motsatsen till sanning.

Ett sådant slagord, som man på senare tiden fått se användt i pressen, och som äfven här har begagnats, är, att anhängarna af de proportionella valen icke söka rättvisa, utan de söka en garanti. Ja, en garanti mot orättvisa — i den synpunkten söka vi en garanti —, men icke en garanti mot maktförskjutning, ty den är oundviklig såsom sådan.

Man har visserligen sagt, att samling bör äga rum. Ja, där-om äro vi verkligen ense. Äfven anhängarna af det proportionella valsättet vilja samling, men skillnaden är, att vi icke tro, att samlingen kommer att ske på den väg, som anhängarna af det kungl. förslaget anvisa. Vi tro snarare, att denna stridsfråga bör lösas på annat sätt, att man bör gå på evolutionens väg, och att man bör söka att så småningom få in nytt blod å ömse håll.

Man skall visa förtroende här, har det vidare sagts. Jag gör mig visserligen skyldig till några upprepningar, men jag anser mig hafva rätt att säga detta i alla fall. Hvarför skall detta förtroende då visas endast å ena hållet, hvarför kunna icke alla hafva pretention att få åtnjuta detta förtroende?

Jag kommer så till den sista af de invändningar, som riktats mot oss: man har sagt, att Påbodaförslaget skulle innebära endast en skenreform. Herr Gustafsson i Sjögesta antydde, att han anslöt sig till detta förslag, kanske mest därför att han ansåg, att det innebar en möjlighet till utveckling.

Vi hörde alldeles nyss herr Branting läsa upp ett anförande från ett möte i Malmö, där en person, som förut tillhört denna kammare, yttrade sig i samma riktning. Herr Branting slutade denna afdelning af sitt anförande med ungefär följande ord, att han vore öfvertygad om att därvidlag, om det skall blifva någonting af detta förslag, en betydlig förändring kan och skall förväntas. — Ja, har man detta klart för sig, förbiser man just hvad Påbodaförslaget såsom sådant innehåller. Det är ett ferment till

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

utveckling som ligger däri, det är det nya, som därvidlag kan växa fram, och det kanske fortare än någon anar. Taget i denna betydelse såsom första genombrytande steget. innebär detta förslag mycket mera än en skenreform. Det innebär kanske mer än det förefaller vid första påseendet och mer än herrarna för närvarande tyckas tro.

Det vill jag säga, att skulle jag än en gång vara med om att fatta beslut i denna fråga på detta rum, och det föreläge ett förslag, som ginge längre i denna riktning, skulle jag utan rädsla och utan tvekan vara med därom — detta utan rädsla, säger jag, att någon person en gång i framtiden i protokollen skulle söka upp detta mitt anförande och påstå, att ena gången säger du så och andra gången ett annat, ty detta andra kommer jag icke att säga.

Jag såg härom dagen ett yttrande af en statsman, som löd sålunda: personerna gå, men idéerna förblifva. Detta yttrande skulle jag vilja göra till mitt. Jag tror, att det så skall förhålla sig. Stödjer man sig här, som jag anser att man gör, på en rättvis grund, så, lika öfvertygad som jag är, att alla mänskliga förhållanden i längden måste stödja sig på rättvisa, lika öfvertygad är jag, att antagandet af den reform, som, i likhet med den som här bjudits, erbjuder de största garantierna, skall vara det bästa och lämpligaste sättet att lösa denna för hela vårt land så viktiga fråga.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af kammarens förhandlingar, yttrade

Herr Jeansson i Kalmar: Genom att instämma uti föregående talares yttrande och yrkande har jag visserligen tillkännagifvit, hvilken ståndpunkt jag intar i denna viktiga fråga, men jag vill i alla fall med ett exempel ådagalägga hur de föreliggande förslagen skulle verka i min egen valkrets — ett exempel, som anger, hvilken orättvisa antagandet af Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra.

I Kalmar finnas omkring 1,100 röstberättigade personer, däraf ungefär hälften tillhör arbetareklassen. Antalet af de röstberättigade, som skulle tillkomma genom införandet af allmän rösträtt genom något af de båda föreliggande hufvudförslagen, beräknas utgöra omkring 900 personer. Då är det alldeles själfklart att dessa 900 personer, förstärkta med hälften af de föregående röstberättigade, skulle bilda en så kompakt majoritet mot de öfriga, att minoriteten icke skulle få någonting att säga, att de 550, d. v. s. hälften af de nuvarande röstberättigade, skulle veta att om de gingo till valurnorna med sina röster, detta skulle vara utan någon som helst betydelse, hvarför de lika gärna kunde stanna hemma. Detta, säger jag, skulle blifva fallet, i händelse Kungl. Maj:ts förslag med majoritetsprincip blefve lag.

Enligt det proportionella valsättet skulle visserligen lika många få rösträtt, ungefär samma personer, och de skulle få inflytande på valen i förhållande till sitt antal, men de förutvarande rösträttsberättigade skulle däremot också få behålla sitt inflytande. Jag hemställer, om då icke detta är det rättvisaste.

Då jag således med min röst å ena sidan icke vill bereda framgång åt det förslag, som kunde frångå öfver hälften af de nuvarande valmännen deras effektiva rösträtt, men då jag å andra sidan vill biträda ett förslag, som skulle låta 900 personer i min hemtrakt, hvilka hittills alltför länge saknat rösträtt, få densamma, kan jag icke annat än rösta för bifall till utskottets förslag med den modifikation, som innefattas i herr Blombergs reservation.

Herr Blomberg: Det kan ju måhända vara svårt, för att icke säga omöjligt, att i denna så utdebatterade fråga komma med några nya synpunkter, men då jag i alla fall anser det vara riktigt föra fram några ord här i debatten, kan det icke hjälpas, att det sker äfven med några upprepanden af hvad som förut sagts.

När jag läste konstitutionsutskottets nu föreliggande betänkande, rann så lifligt för mitt minne Holger Drachmanns ord: »ständigt var ropet detsamma: bröd; och ständigt var svaret detsamma: stenar!» Ständigt har det hittills varit så i denna landets viktigaste fråga, att medborgarrätten har kräfts med växande styrka af vårt folk, har kräfts i en lång följd af år. Till en början buro svaren, stenarna jag talade om, det rena afslaget devis. Men sedermera, när icke det lämpade sig längre, då har den måst ändras, och man har i stället kommit med skenreformer.

Jag vet nu mycket väl, att det protesteras, och det protesterades ju alldeles nyss från denna plats mot att beteckna proportionalismen med namnet skenreform; och en talare, herr von Geijer, förklarade att det vore ett slagord allenast, och att man icke finge sätta på förslaget om proportionellt valsätt den etikett, som ligger i ordet skenreform. Men hafva då icke proportionalisterna själfva sagt ifrån, hvad man menar med detta förslag, och står det icke i konstitutionsutskottets betänkande, att det är ämnadt att vara ett skydd gent emot dem, man skulle utsträcka rösträtten till. Med ena handen vill man gifva en rättighet, medan man med andra handen vill söka kringskära denna rättighet. Det är ej vi, som i själfva verket konstruerat detta slagord, utan det har gifvits af de herrar, som kommit fram med dessa garantier — beskärande garantier mot folkets inflytande, som de i själfva verket äro, säga hvad man säga vill.

Jag vidhåller således ordet skenreform, något annat var icke den proportionalism, som man bjöd oss år 1904 och 1905, och något annat är det icke, som man bjuder oss nu i konstitutionsutskottets betänkande.

Skenreformen har utdömts af folket, och den har också utdömts af valmännen till denna kammare, men ändå kommer man

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

åter med detta förslag, ändock djärfves man bjuda detsamma. Nu har man sagt, och det har upprepats i en mängd olika tonarter, att det proportionalistiska förslaget, som nu föreligger, är icke detsamma som dömts ut vid höstens val. Jo enligt min mening är det det. Jag fattar situationen så, att det var skenreformen just, som utdömdes, ty folket vill hafva en verkligt effektiv rösträttsform, och majoriteten af valmännen till Andra Kammaren har också uttalat sig därför. Det, som nu bjudes, är blott en ny klut på det gamla proportionalistiska klädet, och en klut, som ingenting förändrar. Jag kan icke se det på annat sätt, än att detta konstitutionsutskottets betänkande i sig innesluter det gamla sträfvet att gifva — som jag nyss sade — med ena handen och taga tillbaka med den andra, det gamla sträfvet att från verkligt inflytande utestänga folkets breda lager och att söka såvidt möjligt låta makten ligga där den ligger. Allt det där gör man under påstående, att man vill rättvisa, att man vill skydda minoritetens rätt. Ja, minoritetens rätt, det har upprepats hundratals gånger och ropats ut på alla möjliga sätt. Man har nu blifvit fasligt mån om rättvisan, men jag frågar dem, som nu tala så vackert om denna: höjde de sin röst mot den orättvisan, att folket så länge varit utestängdt från medborgarrätt? Bland dem, som nu ropa ifrigast på minoriteternas rätt, finna vi ju många af dem, som alltid utgjort det kraftigaste stödet för den politik, som ville hålla de breda lagren af vårt folk afstängda från medborgarrätten. Minoriteternas rätt! Ja, vore det här blott fråga om minoriteternas rätt, så ville jag, i likhet med hvad min partivän Thorsson i går sade, säga, att jag skulle vara den siste att bestrida den. Men i verkligheten synes det mig vara fråga om något annat, och proportionalisterna borde i stället för minoritetens rätt skriva minoritetens *makt*. Jag kan ej fatta det på annat sätt än att — äfven om ej alla af dem, som stödjade det proportionalistiska förslaget, afse det, så blir i alla fall resultatet — det är fåtalsväldets makt man fortfarande vill upprätthålla. Det har sagts förut, men jag ber att få upprepa det: först skall den minoritet, som genom den kommunala röstskalan alldeles ensam behärskar valen till Första Kammaren, hafva sin gifna representation där, med lika myndighet och behörighet som Andra Kammaren, men så skall den *därjämte* — icke på valfältet tillkämpa sig representationer här — utan genom lagbestämmelser *garanteras* en viss representation äfven i Andra Kammaren. Den proportionalism, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle tillämpas på Första Kammaren, kan ej ändra någonting, enär valen till de korporationer, som välja Första Kammaren, ju fortfarande skola behärskas af den förutnämnda minoriteten. Att en majoritet, såsom i fråga om den kommunala rösträtten, trampas under fötterna, har icke mycket rört de mångas samveten, som eljest i dessa dagar ropa högt på rättvisa; men denna proportionalismens rättvisa räcker, tyckes det, ej till för förtryckta majoriteter. Proportionalismen, inpassad på vår nuvarande författning, utan att

mycket djupgående och grundliga förändringar göras i densamma, är och förblir enligt min uppfattning en skenreform.

Men vi hafva hört, att det ej blott var denna underliga rättvisa, som det från proportionaliskt håll i dessa dagar talats så vackert om. Vi ha fått höra en ärad talare från det lägret från denna plats omtala, att han hade utomordentligt stort förtroende för folket, och han tog mycket illa upp en anmärkning, att hans tal uppfattats, såsom om det innebure misstroende mot folkets stora massa. Friherre Hermelin förklarade, som vi minnas, att han älskade den svenske kroppsarbetaren och protesterade mot, att han skulle hafva något misstroende mot detta folk. Ja, men handling talar dock mer än ord, och jag vill fråga: är det en handling af förtroende att vid utsträckning af medborgarrätten bygga skrankor och murar och söka skaffa sig möjlighet att beskära den rätt, man säger sig vilja gifva? Proportionalisterna hafva själfva sagt och förslaget jäfvar icke det, att de afse ett skydd, och det yrkar man på i samma andedrag som man talar om förtroende. Nog är detta enligt min mening ett märkligt sätt att visa förtroende.

Hvad som innefattas i konstitutionsutskottets betänkande och som den talare, jag syftade på, friherre Hermelin, har yrkat bifall till, har i sig misstroendets sådd, och hvad som kan växa upp ur den sådden, borde herrarne af högern själfva kunna räkna ut. Det borde ej vara svårare för dem än för andra att räkna ut, att man ej från misstroendets tistlar kan vänta några rosor.

Friherre Hermelins »enfaldeligen» framställda exempel om de 300 kronorna är litet svårt att gå förbi. Han träffade icke heller, menar jag, kärnpunkten i den frågan, då han svarade herr Jansson i Djursåtra. Men just genom det exempel, som friherre Hermelin framställde, står det klart, att han representerar den ståndpunkten, att rösträtten är något, som man anser sig af nåd kunna dela med sig af i den omfattning, som man behagar. Hvad är det då egentligen, som konstituerar någon rätt för honom och hans liktänkande att sträcka ut sina händer öfver Sveriges land och säga: det är vårt? Och är det då så underligt, om när det talet kommer från det hållet, att från folkets breda lager, från djupet af folket ett eko svarar: det landet är ej vårt! Men när det svaret kommer, förskräckes man öfver det och förfäras öfver, att det kan komma ett sådant eko; och man tillskrifver ej orsaken sig själf, utan då söker man, som vi ha sett exempel på, att på andra vältra öfver faderskapet till detta. Och man vill vältra öfver det på dem, hvilka göra hvad de kunna för att i detta land skapa sådana förhållanden, att alla kunna med verklighet säga det landet vara sitt. Den synes mig vara tämligen belysande, denna pretention, som ligger i påståendet, att den politiska medborgarrätten, den skola vi dela med oss af blott till en viss grad. När man så säger, kommer också svaret från de djupa lagren; men då det kommer, så förvånar man sig öfver hvad man ställt till. Det är en symbol för hela ställningen, det är en symbol för hvad som nu sker; och Första Kammaren kommer nog

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

också en gång att förvåna sig öfver det svar den nog en gång får på det beslut, den nu fattat i rösträttsfrågan.

Det är ännu något annat, som jag skulle vilja nämna i fråga om exemplet med de 300 kronorna. Detta exempel, som friherre Hermelin framställde, synes mig också kunna tagas på ett annat sätt, och det är, att de, som haft den politiska makten i landet, haft denna med blott förvaltningsrätt. De äga ej ensamma detta land, de rå ej ensamma om det, utan den makt de haft är mer att betrakta såsom ett förmynderskap. Men myndlingen, folket, börjar nu på att bli myndig och kräfva ut sin rätt, och då skall ej förmyndaren svara vara honom: här får ni ut en liten del af er rätt. Nej, myndlingen vill kräfva ut hela sin rätt; det är den han fordrar, och det är den han bör ha.

Herr talman! Jag kan icke finna, att det förslag, som återfinnes i konstitutionsutskottets betänkande, är en sådan lösning af rösträttsfrågan, som svenska folket i själfva verket kräfver. Det är ej en sådan lösning, som jag kan finna med min öfvertygelse förenligt att vilja vara med om. Jag har redan förut, genom att instämma i hvad herr Branting sade i går, tillkännagifvit, att jag, sådan ställningen nu har blifvit, kommer att rösta för regeringens förslag; och jag kommer att rösta för detsamma dels såsom åtminstone en afbetalning i rätt riktning på folkets kraf, dels för att göra protesten mot proportionalismen, sådan den här framträdt, så stark som möjligt i denna kammare.

Herr Warburg: Då jag redan instämt med herr af Callerholm, har jag därigenom antydtt, att jag kommer att gifva min röst åt regeringens förslag, ehuru jag lika litet som många andra af dem, som uppträdt, till fullo funnit mig tillfredsställd med de bestämmelser, som där förekomma, utan väl ser, att detta i åtskilligt är ett kompromiss- och opportunitetsförslag. Det har under dessa dagars debatter talats mycket om de proportionella valens rättvisa eller icke rättvisa. Anhängarne af dem ha framhållit dessa val snart sagdt som det enda rättvisa valsättet, och man har å andra sidan försökt förneka deras rättvisa och rent af deducera fram deras orimlighet. Jag vill erkänna, att jag för min del i mycket anser det proportionella valsättet för rättvist. Det innebär otvifvelaktigt en rättvis tanke, och därför kunde äfven en gammal frihetsvän sådan som den nyligen hädangångne ålderspresidenten Adolf Hedin år 1902 i en då offentliggjord artikelserie om rösträttsfrågans innebörd tillerkänna ifrågavarande val betydelse såsom en af de reformidéer, hvilka syfta att göra representationen till en verklig representation för hela folket i alla dess skiftningar. De proportionella valen skulle ju — det hafva deras anhängare ofta använt såsom en bild — åstadkomma likasom en karta af hela landets olika åskådningar allt efter deras styrka, en miniatyrkarta af det stora hela. Det är en vacker och riktig idé. Men likasom i fråga om alla andra idéer måste man äfven här se till, att den icke vid tillämpningen förvanskas eller för-

ryckes. De proportionella valen synas mig därför i eminent grad vara berättigade, om det gäller enkammarssystem eller en kammarförsamling, såsom t. ex. stadsfullmäktige, för att icke tala om det lämpliga i att utskott väljas medelst detta valsätt; och de äro utan tvifvel äfven påkallade i sådana konstitutioner, där underhuset i stort sedt äger afgörandemakten särskildt i fråga om statsbudgeten. Men detta är, såsom bekant, icke fallet i vårt land. Vi hafva visserligen tvåkammarssystem, men detta tvåkammar-system verkar i viss mån såsom en proportionellt sammansatt enkammar, nämligen just i fråga om statsbudgetens bestämmande. Också framhöll Louis De Geer, att i motsats till förhållandet i andra länder, där den andra kammaren ensamt bestämmer utgången i alla de fall, då den beviljat mindre än första kammaren, var här sammanräkningen af båda kamrarnas röster en åt Första Kammarren gifven förmån, som kunde vara af afgörande inflytande, så ofta dess majoritet var mera kompakt än den Andra Kammarrens, d. v. s. i budgetsfrågor — och hvilken viktig roll de spela i det politiska lifvet, är allbekant — verka de båda kamrarnas gemensamma voteringar såsom ett enkammarssystem, där de högre beskattade hafva sig garanterad en mycket stor proportion af ledamöterna, ungefär såsom man i vissa af de förslag till enkammar-system, som framlades i vårt land under förra hälften af 1800-talet, sökte att just åt dessa högre beskattade garantera en viss andel af kammaren. Om nu emellertid Andra Kammarren skulle utses efter proportionsval, så blefve ju onekligen den karta, som proportionsvalen skulle gifva af folkets olika meningsskiftningar, betänkligt förändrad, och den landtmätare, som ritade en sådan karta, skulle nog få den ogillad af kungl. landtmäteristyrelsen.

Ja, svarar man, men nu är det ju meningen, att Första Kammarren också skulle utses genom proportionella val. För min del har jag hyst och hyser fortfarande vissa sympatier för dubbelproportionalismen, väl att märka om den genomföres konsekvent och till botten. Men jag tror, att man här i landet försummat *det psykologiska ögonblicket* att genomföra den, åtminstone på riktigt sätt.

Det förslag, som nu föreligger, d. v. s. herr Peterssons i Påboda och hans medmotionärens förslag, och som i det väsentliga upptagits af konstitutionsutskottet, det kommer enligt min mening icke att verka såsom dubbelproportionalism i den mening, att det skaffar valmanskårens bredare lager och mellanklasserna någon afsevärd representation i Första Kammarren. Jag tviflar icke på att de ärade förslagställarne själfva menat fullt ärligt med sitt förslag, äfven om jag tror, att det accepterats af många, som nog helst såge rösträttsfrågan sänkt i djupet, med en kvarnsten bunden om halsen. Men med den hundragradiga rösträtt och tusengradiga fyrskala, som bibehållits, tror jag icke, att man skall kunna ändra Första Kammarrens ensartade och, jag må väl säga, *ensidiga* sammansättning synnerligen mycket, en sammansättning, hvilken, allteftersom åren gått, skiftat från ett öfvervägande aristokratiskt

*Om valrätten
till Andra
Kammarren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

och byråkratiskt öfverhus med stark intelligensprägel till ett öfverhus, som nu alltför mycket bär prägeln af att vara valdt af bologsväldets och storkapitalets män.

Herr Petersson i Påboda anmärkte, att det redan nu finnes rätt stora minoriteter i vissa landsting. Ja, det må vara sant. Men om vi närmare se på dessa minoriteter, så torde de hufvudsakligen vara bestämda af personliga sympatier eller lokala intressen och möjligen af antagonism mellan land och stad snarare än af någon skiljaktighet med afseende på politisk åskådning. I hvarje fall tror jag icke, att, om det framdeles komme att gälla, att minoriteten kunde representeras, det skulle visa sig vara så synnerligen stor skillnad. Vi veta redan nu, att man i vissa trakter icke tycker om att släppa fram någon rebell till landstingsman, han må vara huru skickad som helst att eljest utföra landstingsmannauppdraget. Och allt strängare blefve man naturligtvis, om man befärade, att en minoritet skulle kunna få någon vald till ledamot af Första Kammaren. Det är uppenbart, att landstingen icke såsom valkorporationer uppfylla den afsikt, som grundlagsstiftaren åsyftat, då han tänkt sig dem såsom opolitiska valnämnder. Det låter nästan som ironi, när man läser, hvad Louis De Geer skref till försvar gentemot dem, som hade vissa farhågor, att landstingsmännen skulle väljas af politiska hänsyn. »Landstingsmännen» — skrifver han — »kunna nämligen icke antagas komma att utses med något hufvudsakligt afseende å befattningen att stundom vara elektor till riksdagsmän, som efter långa melantider ombytas. Utan vid deras tillsättande måste tagas i betraktande de egenskaper, som berättiga till förtroendet att utöfva beskattningsrätt och vården om länets gemensamma angelägenheter». Så är, såsom bekant, icke fallet för närvarande, att man icke tager hänsyn till vederbörandes politiska åskådning, när det gäller att välja landstingsmän.

Jag tror, att om man vill en författningsrevision, sådan som herr Petersson i Påboda och i viss mån konstitutionsutskottet antydt, är det nödvändigt att gå längre. En ärad representant i Första Kammaren för Stockholms stad — den ende, som, såvidt jag vet, där yrkade rent bifall utan alla ändringar till Kungl. Maj:ts förslag — har framhållit detta, då han uttalat, att det torde vara nödvändigt, att landstingen och stadsfullmäktige upphöra att vara valnämnder för Första Kammaren, om man öfver hufvud taget vill en dubbelpopulation, ärligt menad eller åtminstone ärligt utförd.

Man kan i hvarje fall, när man skall afgifva sin röst i denna fråga, icke bortse från att det gäller att utföra en reform, som skall i någon mån tillfredsställa de breda lagren af vårt folk, som hittills varit utestängda. I detta fall instämmer jag helt och hållet med min ärade f. d. kollega på göteborgsbänken, då han sade, att härvidlag kan man icke gå emot de socialt missnöjda, utan det gäller en förlikning med dem — huru litet jag än för öfrigt sympatiserar med hans eget förslag, dels därför att jag an-

ser det gå i en retrograd riktning här emot klassval, dels därför att han i sin definition på de valsamhällen, som skulle få en särskild rösträtt jämte städerna, begagnar uttryck, som jag icke kan finna statsrättsligt pregnanta, såsom t. ex. »annat samhälle med sammanträngd befolkning». Jag vill för öfrigt fråga honom, om han tror, att *hans* förslag mer än regeringens skulle tillfredsställa de missnöjda. Han har själf svarat nej därpå, då han omtalade, huru det mottagits. Jag tror i hvarje fall, att det ännu mindre än Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att tillfredsställa de bredare lagren.

Nu ha vi sett upprullade för oss många svartmålningar om huru det skall gå, om Kungl. Maj:ts reformförslag genomfördes. Men den, som något har studerat historia, vet, att dylika olycksspådomar nästan alltid ha följt med alla stora reformer på lagstiftningens område. Hvilka olycksspådomar följde icke en sådan reform som införandet af den lika arfsrätten! Huru skulle icke däraf följa de allra värsta äganderättsförhållanden i detta land! Hvilka svartmålningar och olycksspådomar upprullades icke, när det var fråga om att införa en mildare fängelselagstiftning eller en strafflagsreform, som öfverensstämde icke blott med humanitära åskådningar den tiden, utan med förbättringsteorien, som har rot ända ned i våra gamla domareregler! Huru uppställdes icke svartmålningar, när denna representationsreform, på grund af hvilken vi nu sitta här, blef genomförd! Jag vet mycket väl, att det är många, som känna sig misstämnda i detta ögonblick öfver att regeringens förslag har fallit i Första Kammaren. Och långt till vänster torde nog gå en tanke på, att det blir en farlig förbittring öfver hela landet, som detta kommer att väcka. Men jag tror icke, att vi behöfva misströsta. Jag tänker därvid på några ord, som den store liberala engelske historieskrifvaren Macaulay yttrade, då det af reformparlamentet 1831 framlagda rösträttsförslaget, om hvilket underhuset med mycken möda och efter många strider enat sig, hade blifvit förkastadt af öfverhuset. Han yttrade, att han trodde en väg kunna finnas att afvärja, att förbittringen toge revolutionära former. Den vägen vore, om folket finge insikt om att uppfyllandet af dess önsknings blott vore uppskjutet. Det kunde nog befaras, att män, som ägde mera nit än vishet, erhöle ett olycksdigert inflytande öfver allmänna meningen, och att med dem förenades den drägg, som hvarken hade nit eller vishet och för hvilken intet vore så hatfullt som utsikten af harmoni mellan statens faktorer. Men — fortfar Macaulay — »om vi äro rädda, att folket skall försöka utkräva sina önsknings genom olagliga medel, låt oss gifva ett löfte, att vi skola i dess sak begagna våra höga och gamla privilegier — — — låtom oss säga det, att vår lagliga makt skall utnyttjas till det yttersta, och vår lagliga makt är sådan, att, när den med fasthet utöfvas, den till sist måste segra».

Jag tror, att vi icke ha något annat att göra i detta fall än att med undertryckande af våra enskilda meningar gifva Kungl.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Maj:ts förslag vår röst. Och när jag för min del gör detta, sker det med frånträdande af några önskemål, som jag i motionsväg uttryckt. Då debatten emellertid får röra sig om ämnet i dess helhet, och då jag nu har ordet, ber jag att få yttra något äfven om denna sak.

Ett af dessa önskemål är bostadsbandets upplösning. Konstitutionsutskottet har yttrat, att det icke funnit någon anledning att förorda en sådan afvikelse från den nu gällande grundsatsen, att valbarheten skall vara bunden vid valrätt inom den valkrets, för hvilken valet sker, men utskottet har äfven framhållit, att detta önskemål i viss mån blifvit tillgodosedt i utskottets förslag därigenom, att valkretsarne enligt detta förslag hafva betydligt större omfattning än för närvarande.

Ja, detta kunde möjligen sägas om det förslag, som förelåg i fjol. Men med dessa smärre proportionella valkretsar, som utskottet nu föreslagit, är icke mycket vunnet. I alla fall, när man icke hyllar den proportionella valprincipen, sådan den här är framlagd, är det en ringa tröst. Emellertid är det mig alldeles oförklarligt, hvarför man i detta afseende icke vill taga steget fullt ut. Denna reform, som skulle gagna alla partier, blir förr eller senare en nödvändighet i sammanhang med allmän rösträtt i enmanskretsar. Jag erkänner, att det gamla bostadsbandet har historisk grund i vårt land. Men jag vill erinra om, att under ståndstiden flera valkretsar kunde låta sig representeras af en och samma representant. Hvarje klassgrupp skulle då utse någon af sina egna, och det låg då äfven närmast till hands, att han också valdes inom kretsen, lokalt sedt. Detta kunde då hafva ett visst berättigande. Man tänkte då mera på de utsedde representanterna, och partiväsendet var då icke så utveckladt. Ofta nog valdes en framstående och ansedd man, oafsedt hans partiställning, och det kunde hända, att vid val inom en valkrets med flera riksdagsmän personer med rakt motsatta åsikter kunde stå på samma lista. Ju mer partimotsatserna skärptes och ju mera partiväsendet utvecklade sig, blef det naturligtvis otänkbart, att man röstade på en person, som icke i det väsentliga representerade ens åsikter. Men med detta bostadsband måste ju ovillkorligen mången för representationen ovärderlig, att icke säga omistlig, kraft faktiskt sakna valbarhet. Det var ju ett af de förnämsta argumenten för införande af proportionellt valsätt, att de olika partigrupperna skulle representeras genom sina yppersta män och att detta skulle bidra till att höja representationens nivå. Denna fördel skulle vi emellertid kunna vinna äfven genom lossande af bostadsbandet. Ty om en person af hög politisk rang dukar under i sin egen valkrets, har han ju möjlighet att kunna bli vald inom en annan. Jag har i min motion påpekat, såsom jag tycker, slående exempel på, hvilka förluster Sveriges Riksdag gjort, därigenom att framstående riksdagsmän icke kommit tillbaka eller varit nära däran, emedan deras omval äfventyrats, fastän det i sista stund räddats.

Man har sökt framhålla faran af att i vårt långsträckta land icke de olika lokala intressena skulle kunna blifva tillbörligen representerade vid ett bifall till mitt förslag i denna del. Men jag vill erinra om, att det icke föreligger något tvång att välja någon utanför valkretsen. Jag tycker, att när man eljest lämnar valmännens valrätt oinskränkt, bör man icke ställa dem under något förmynderskap, sådant som bostadsbandet innebär.

En berömd italienare, tillika senator, var här på besök för någon tid sedan, och han sökte sätta sig in i våra valrättsförhållanden. Då man talade om för honom, att det var meningen att införa allmän rösträtt med bostadsband, uttryckte han som sin åsikt, att det i viss mån vore att premiera medelmåttan.

Den andra punkten, i hvilken jag och några andra motionärer uttalat en särskild ståndpunkt, rör frågan om kvinnans rösträtt, som jag önskat att få inarbetad i Kungl. Maj:ts förslag. I en af de många petitioner, som vi mottagit från kvinnorösträttens vänner — den ifrån Falun — har med en enkel och fräsfri, men just därför desto mera verksam framställning påvisats, hvilken omkastning i kvinnans arbetsområden det förra seklet genomfört, hurusom fabriker och andelsföretag öfvertagit många förut i hemmet utförda sysslor, under det att kvinnorna i sin ordning inträdt på många af männens arbetsfält. Ja, det är förvisso en stor förändring, som kvinnökönets verksamhet i samhället företer mot för blott ett halfsekel sedan, då de, som måste söka sin utkomst utanför hemmet, mest voro hänvisade till guvernantens eller sömmerskans verksamhetsfält. Jag skall anföra ett faktum, som bättre än något visar omkastningen. Jag läser i en tidning i Göteborg för den 4 december 1863, alltså ungefär samtidigt med framläggandet af förslaget till nu gällande riksdagsordning, en notis, som löd ungefär så här: »Ny verksamhet för fruntimmer. Två fruntimmer här i staden hafva blifvit anställda såsom kontorister.» Det var i rikets andra stad, en stor handelsstad för 43 år sedan. I detta nu torde de kontor vara ganska lätt räknade, där icke kvinnliga kontorister anlitas. Mångenstädes äro de talrikare än de manliga, och frågar man ledaren af ett bankföretag, ett försäkringsbolag eller en stor privat affär, skall han säkerligen vitsorda, att hans kvinnliga underhafvande äro minst lika plikttrogna, lika dugliga, lika samvetsgranna och lika arbetsnyttiga som de manliga. Jag behöfver icke erinra om hvilka banor, som under de senare decennierna öppnats för den studerade kvinnan, hurusom den hvita mössan sedan mer än tre årtionden icke längre enbart är förbehållen ynglingen, hurusom kvinnan nu verkar såsom läkare, såsom undervisare på de högre studieområdena, ja, äfven inom lagfarenheten, och huru hennes kraft alltmer tages i anspråk på samhällets olika områden.

Vi ha ju hunnit därhän, att vi erkänna, att den allmänna rösträtten för män är en *nödvändighet*, som *måste*, vare sig det sker med större eller mindre glädje, genomföras. Vi ha kommit därhän, därför att vi däri se *en akt af rättvisa* mot alla dem, af

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

hvilka samhället kräver en insats i dess arbete och delaktighet i dess bördor. Men samma akt af rättvisa äro vi skyldiga våra kvinnliga medborgare. Men icke blott ur den allmänna, rent teoretiska rättfärdighetssynpunkten tillkommer det kvinnan likaväl som mannen att få sin röst med i samhällets angelägenheter. Ty kvinnorna äga, allteftersom utvecklingen fört dem in på skilda banor af samhällsarbete, verkliga *intressen* att där bevaka. Det kan icke vara billigt, att de äro uteslutna från att på något vis göra sin röst gällande, då det gäller frågor, som röra deras eget väl och ve, som röra villkoren för deras arbete, som röra deras ställning i samhället.

Vill man än icke medgifva kvinnan att direkt deltaga i riksdagsarbetet — något, som naturligtvis måste vara slutmålet —, så bör hon dock ej förmenas att gifva sin röst för att bestämma, i hvilken riktning samhället skall föras fram.

Den, som kommit i beröring med socialt intresserade kvinnor, vet, med hvilken energi, med hvilken kraft och med hvilken oegen nytta, som de ägna sig åt allmängagneligä värf. Det måste alltså vara till gagn för staten, att detta intresse, denna energi och denna oegen nytta tagas med i anspråk för samhälleliga ärenden, och detta desto hellre, som kvinnan tvifvelsutän genom sin ofta mera ideella läggning skall tillföra vårt samhällsarbete ett tillskott af idealitet, af sedlig kraft, upphöjd tro på lifvets goda makter, som endast kan verka som ett hälsosamt salt i den manliga klokskapens ofta kalla beräkningar och åskådningssätt. Jag vet visserligen, att de finnas, som frukta kvinnans deltagande i det allmänna lifvet, därför att hon förmenas skola stärka de konservativas läger. Hon är icke mogen till rösträtt, tänker nog en eller annan, ungefär på samma sätt som de konservativa förmena, att arbetarskarorna nedom strecket icke äro mogna, därför att man förväntar, att de skola förstärka motståndarnes led. Men i det ena som i det andra fallet gäller det emellertid att utan baktankar utöfva rättvisa och gifva dem den delaktighet i afgörandet, som bör tillkomma hvarje god samhällsmedborgare.

Jag vill erinra om en anekdot från Amerika efter slaffrigörelsen. Bland dennas varmaste ifrare var, som bekant, mrs Beecher Stowe, den berömda författarinnan till Onkel Toms stuga. Efter det hon fått sin slaf befriad, så, när kvinnans rösträtts sak skulle framkomma, försökte hon att förmå honom att gifva sin röst för densamma. »Nej, Mrs», sade han, »jag kan icke ge min röst för det, kvinnorna äro inte mogna.» Nu tror jag det i många fall är så, att de, som här ifra för männens fria rösträtt, icke vilja ge kvinnorna densamma. Man skrattar ofta, när det kommer fram en ny sak, och så har det också varit fallet i fråga om kvinnans rösträtt, fast den icke är så ny, eftersom den först framställdes redan 1780. Man har skämtsamt gifvit epitetet kvinnans »rid-dare» åt dem, som i detta fall hafva tagit till orda för att tillerkänna hälften af människosläktet deras rätt. Men jag tror, att här kan tillämpas det gamla ordspråket: skrattar bäst, som skrattar sist.

Här i landet är det dock något egendomligt, att man kan förvåna sig öfver dessa kraf. Ty här ha ju ogifta kvinnor och änkor sedan länge utöfvat kommunal rösträtt, och genom denna kommunala rösträtt deltar ju kvinnan redan indirekt i valen till landstingsman och därmed till Första Kammaren. Men hon gör detta icke såsom *personlighet*, utan som skatteobjekt. Jag vill nämna, att det funnits en tid, då det var fråga om, huruvida icke kvinnan skulle uppföras på röstlängd för rikets riksdagsmannaval. År 1858 hände det nämligen i Uppsala, att magistraten upptagit ej mindre än 81 kvinnor, 19 borgare, 13 näringsidkare och 50 fastighetsägare i denna röstlängd. Det skedde, därför att de skulle betala sin andel i riksdagsmannakontingenten, och då framställdes den frågan: när de skola betala sin andel i riksdagsmannakontingenten, skola de då icke ha rösträtt? Nu erläggas icke längre några riksdagspengar af lokala korporationer, men skattebördan ligger på den själf försörjande kvinnan likaväl som på den arbetande mannen. Det ligger dessutom, synes det mig, en skriande orättvisa exempelvis däri, att en kvinna, som förestår ett stort affärsföretag och leder det med duglighet, klokhet och framsynthet, hon skall sakna rösträtt, under det att vi äro beredda att lämna denna åt hennes ringaste manlige tjänare.

Det är som *personlighet* kvinnan bör äga rösträtt till Andra Kammaren. Personlighetens grundläggande betydelse för rösträtten har utvecklats af vår störste häfdatecknare, och det är i *det* tecknet, som jag, likaväl som många andra, ger min röst för den allmänna rösträtten. Men om Geijer då ansåg sig böra undantaga kvinnor, liksom han undantog prästerna och lärarståndet från representationsrätt, emedan deras verksamhet skulle beröra högre andliga sfärer än den politiska, så har samhällsutvecklingen nu ryckt kvinnan ut i samhällsarbetets hvirfvel, och tidsförhållandena hafva ändrats därhän, att man med vidhållande af personlighetsprincipen icke *kan* neka henne meddelaktighet i rösträttens utöfvande. Den framstående och vördade talaren på skarborgsbänken, som tillika är ledamot af konstitutionsutskottet, höll här i går ett värtaligt anförande i fråga om mannens rösträtt och sporde därvid i fråga om de skaror af män, som stå utanför och vänta: Tillhör icke fosterlandet dem? Äro vi ensamma därom? Tyvärr finner jag hans högt aktade namn bland reservanterna mot utskottets kvinnorösträttsvänliga uttalande. Men jag vill då använda hans egna ord: Tillhör icke fosterlandet äfven kvinnorna? Är det endast vi män, som äga detta fosterland? Man har talat om hvilken nationalförlust det är, att kraften, energien i våra vattenfall strömmar bort till ingen nytta. Men den andliga kraft, som gömmes uti våra samhällsmedlemmars nitälskan, bör icke förspillas. Äfven detta är en nationalförlust, att icke denna energi sättes i stånd att verka till samhällets gagn eller att den ledes in på olycksdiga banor. Detta gäller om de lager af manliga medborgare nedom strecket, åt hvilka vi nu närmast vilja gifva den medborgarrätt, som de åtrå. Men det gäller i lika hög grad om de

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

kvinnliga medborgarna, hvilka med skäl kunna fordra, att deras insats i samhällets arbete äfven erkännes genom att rösträtt tillerkännes dem i frågor, som så nära angå deras väl och ve. På det stadium, på hvilket frågan nu befinner sig, och vid den punkt, som nu är föredragen, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hjärne: Herr talman! Denna debatt har redan blifvit ganska långt uttänjd, och för min del afstår jag ifrån att upprepa de argument, som kunna framföras vare sig mot eller för det ena eller andra valsättet.

Denna långa debatt, hvars resultat väl är ganska lätt att förutse, den har ändå i det hela taget med några få helt naturliga undantag blifvit förd med det största lugn, såsom det höfves Sveriges Riksdag. Varma, kanske ofta skarpa ord ha naturligtvis då och då blifvit fällda, men också det är ju ingenting att undra öfver. Ätminstone jag för min del har ingalunda funnit mina känslor ömt berörda, allra minst af de små utfall, som min ärade vän från Haparanda eller numera snarare från Skaraborgs län har tillåtit sig mot mig i går liksom i förskott. Han hade åtskilligt att förmäla om min politiska konsekvens, men jag vill visst icke upptaga kammarens tid med att bemöta dessa hans ord, som utan allt tvifvel präglades af de allra bästa och framför allt lojalaste syften. Jag lämnar åt min ärade vän själf att leta i kammarens gamla protokoll, att leta icke blott efter mina, utan också efter sina egna anföranden. De torde nog visa honom, att han själf liksom sitter i ett ganska skört och genomskinligt glashus med hvarjehanda skiftande utsikter och äfven åsikter, som äro nästan lika långt aflägsna från hvarandra som Lappland från Skaraborgs län.

Men ibland mycket annat för öfrigt, som min ärade vän har sagt och som jag nu glömt, har jag endast fäst mig därvid, att han förehållit mig, att jag, såsom han uttryckte sig, »rasar mot den nuvarande regeringen». Den anklagelsen kan jag verkligen icke vända tillbaka mot honom själf. Han har aldrig rasat på det sättet, utan visat hvarje regering, som åtnjutit Kungl. Maj:ts förtroende, den allra högsta grad af uppmärksamhet och artighet. Därför är det ju icke så underligt, om han finner sig något uppörd, och om han finner det rent af »rasande», att jag icke i denna fråga har lyckan att kunna instämma med Kungl. Maj:ts regering, utan att jag tager mig friheten att i tämligen rättframma ordalag uttala min afvikande mening om regeringens rösträttspolitik. Emellertid och oaktadt min ärade väns missnöje med min bristfälliga parlamentariska uppfostran, skall jag ändock korteligen framlägga åtminstone några skäl, hvarför jag icke kan gifva min röst åt Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition.

Den, som väntar sig någonting nytt, någonting reformatoriskt, ett djärft och på samma gång i sanning liberalt uppslag, måste känna sig djupt besviken af denna proposition. Detta regerings-

förslag smyger sig tvärtom försiktigt och försynt efter samlingspartiets gamla motioner, i det att icke ens en tanke på att i någon mån tillmötesgå en annan mening däri kommer till synes. Det utmålas visserligen såsom en konservativ eftergift, att regeringen i sin proposition vidhåller de villkor, som samlingspartiet själfvalt uppställt för rösträttens utsträckning. Men är det då en medgörlighetens triumf, att man icke i det afseendet viker från sin egen ståndpunkt? Eller är det då meningen att häfda, att regeringen och samlingspartiet i själfva verket icke på allvar omfatta sin egen en gång intagna ståndpunkt, utan allra innerst åstunda att gå ännu längre i radikalism? Nej, hade det varit fråga om att söka en verklig samlande uppgörelse, så hade regeringen utan tvifvel bort gå något annorlunda till väga. Det kan icke nekas — och regeringens anhängare neka det säkerligen icke heller — att deras motståndare bland valmännen, huru man än må tolka fjolårets val och dess utslag, att dessa motståndare ändock utgöra en högst beaktansvärd minoritet i både antal och betydelse för öfrigt. Proportionalisterna hade, om icke för annat, så åtminstone därför, att de ändock utgöra en så stark del af Sveriges valmän och af svenska folket, kunnat ha skäl att vänta någon smula mera undseende af en regering, som talar i Kungl. Maj:ts och rikets namn, och som icke vill vara endast ett språkrör för ett partivalde, utan som äfven vill visa något slags omsorg om minoriteternas rätt och kraf.

Det är icke min sak att här uttala någon mening om själfva det sätt, hvarpå regeringen skulle kunnat försöka något slags sammanjämkning mellan proportionella val och majoritetsval i fråga om Andra Kammarens sammansättning. Jag konstaterar endast, att en sådan sammanjämkning icke ens som en möjlighet föresväfvat regeringen vid uppgörandet af dess rösträttsförslag. Och redan däri finner jag en af de allvarligaste grunderna mot denna kungl. proposition.

Och huru har då detta förslag för öfrigt blifvit utfördt, äfven om man bortser från proportionalistiska anspråk? Regeringsförslaget har så till vida fasthållit vid hvad man kallar »den historiska grunden», att det orubbligen bevarar den gamla afsöndringen mellan stad och land. Det är ett drag icke af liberalism, utan af konservatism, men enligt min uppfattning icke konservatism i bästa mening. Skall Andra Kammarens sammansättning förändras, då bör enligt min tanke utvecklingen gå i alldeles motsatt riktning, till minskning och utplånande af denna sista rest af vår ståndsförfattning, som kvarstår äfven efter 1866 års reform. Vår s. k. »liberala» regering är emellertid af annan åsikt. Den behåller t. o. m. den ojämna representationen till städernas förmån i förhållande till deras folkmängd. Det hjälper icke, att regeringen hänvisar till att städernas folkmängd växer i jämförelse med landsbygdens. I en så viktig statsrättslig fråga har man rätt att vänta, att det tages mera hänsyn till den förhandenvarande verkligheten än till förhoppningar för framtiden och att man icke för

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sådana förhoppningars skull begår en afvikelse från den princip, som man vill förfäktas, nämligen rösträttens fördelning efter folk-mängdssiffrornas utslag.

Regeringen har icke heller ens närmare utfört sin tilltänkta valkretsindelning. Valkretsindelningen är icke upptagen i förslaget till vallag, utan förbehålles fortfarande Kungl. Maj:t till reglering efter förefallande omständigheter. Regeringen har visat sig så angelägen om bevarandet af detta kungl. prerogativ, att hvarken i den kungl. propositionen eller i dess bilagor ens den minsta antydning förekommer om de åsyftade enmansvalkretsarnas fördelning. Först under de sista dagarna har här utdelats ett icke officiellt s. k. »utkast till indelning af rikets städer i valkretsar för val af riksdagsmän till Andra Kammaren». Hvad detta indelningsförslag beträffar, om hvars ursprung jag för öfrigt icke vet något bestämdt, så inskränker jag mig här till den anmärkningen, att icke ens där förekommer någon antydning om Stockholms och de andra städernas indelning i enmansvalkretsar, ett företag som förmodligen stött på alltför stora svårigheter för att kunna i förväg framläggas till offentlig granskning.

Ett sådant regeringsförslag, hvari den enda afsevärda nyheten är enmansvalkretsarnas konsekventa genomförande, och som trots regeringens hela tillgång på sakkunnigt biträde föreligger i ett så föga utarbetadt skick, ett sådant förslag måste jag, äfven med risk af nya förmaningar från min ärade och taktfulle vän från Haparanda, beteckna såsom ett oförsvarligt hastverk oaktadt dess försenade framläggande på Riksdagens bord.

Med valkretsindelningens ängsliga konservatism till städernas förmån sammanhänger också bevarandet af bostadsbandet i dess nuvarande trånga gestaltning. Ingen landtbo skall, om indelningsförslaget antages, kunna hädanefter — lika litet som hittills — representera en stadsbefolkning eller tvärtom. Inom de små och delvis splittrade enmansvalkretsarna blir urvalet af lämpliga kandidater till det offentliga förtroendet lika trängt och besvärligt som hittills.

Men om man från dessa synpunkter jämför regeringens förslag med det s. k. Påbodaförslaget, lär väl knappast hos någon opartisk något tvifvel kunna råda om företrädet, alldeles oberoende af tvisten om proportionalism eller majoritetsval i enmansvalkretsar. Motionärernas förslag till valkretsindelning är fullt utarbetadt och, enligt min tanke, det bästa, som hittills blifvit framlagdt, trots enstaka detaljbrister, som möjligen kunna upptäckas, men som utan tvifvel med lätthet kunna undanröjas. Valkretsarna äro lagom många och stora. I detta afseende är motionen bättre än regeringsförslagen från år 1904 och 1905.

Valkretsarna omfatta med blott några få undantag såväl stad som land, och de gifva sålunda i förening med sin rent geografiska omfattning och anordning ett godt och klokt afvägdt uppslag till bostadsbandets lossande utan alltför radikal utsträckning af valbarheten till hela riket.

Jag föreställer mig, att icke ens regeringen själf har förbi-sett de förut antydda bristerna i dess förslag. Men regeringen har tydligen fattat sin uppgift annorlunda än att arbeta för val-reformer i allmänt erkännansvärdt syfte. Regeringen har fram-förallt ansett sig stå på post för att afvärja den förskräckliga och hotande proportionalismen.

Om den allmänna rösträtten själf råder ju ej längre någon tvist mellan olika partier här i landet. Tvisten gäller endast den allmänna rösträtts organisation eller icke-organisation, val-lagen och icke grundlagen. Det lönar sannerligen icke mödan längre att utmåla oss, som äro motståndare till regeringens för-slag, såsom motståndare äfven till allmän rösträtt, att utmåla oss såsom dryga uppkomlingar, som vilja undanhålla våra rösträtts-lösa medborgare hvarje andel i makten och ansvaret. Regeringen är icke den allmänna rösträtts regering, utan majoritetssyste-mets hänsynslösa partiorgan. Det är en kampregering, som vill med alla tillgängliga medel kufva hvarje motstånd och göra majo-riteten till enväldsmakt i detta gamla och fria kulturland.

Jag misskänner dock icke, att denna proposition har kommit till i ett ärligt, fosterländskt syfte. Men det är något främmande, något icke rent svenskt i själfva sättet att fatta och genomföra detta fosterländska syfte. Det heter, att detta förslag sett dagen i hvad man kallar »den nationella samlingens tecken». Vålme-ningen förstår jag nog. Men uttrycket, som här är en god bit af själfva saken, verkar främmande och fränstötande, åtminstone på mig, det bekänner jag öppet. Det är ett *norskt* slagord lik-som allt detta tal om »höger» och »vänster», hvarifrån jag för min del tillåter mig att »taga afstånd» (för att också själf i förbigå-ende tala litet norska om norska påfund). Och hvilket slags norskt slagord! Var det icke just detta, »den nationella samlingen», som nyttjades till skylt och verktyg för unionsbrottet? Det var den »nationella samlingen» i Norge, som med hemligt och öppet tvång tillsnörde äfven den motsträfviga eftertanken, äfven samvetets tyngande betänkligheter i den öfvermodiga uppviglingens partiband. Det var den äkta norska »nationella samlingen», som alls icke passar för oss här i Sverige. Men hafva vi ändå icke hört lik-som ett litet eko däraf äfven hos oss? Har man icke vågat för-mena oss att vidare »resonera» i denna vår svenska rösträttsfråga? Det är en bismak af Michelsen i denna uppfordran, ett genljud af hans berömda lösen: »hold Kjæft», som vi väl ändå ej aldeles glömt bort här i Sverige sedan i fjol.

För min del tänker jag mig en uppgörelse på svensk grund, i helt andra former och med helt andra medel. En sådan svensk uppgörelse måste framför allt vara präglad af aktning för våra gällande grundlagar, till både bokstaf och anda. Dessa grund-lagar kunna och böra reformeras i mån af förändrade tider och behof. Men hvarje sådan reform är bygd på lösan sand, om icke dess genomförande står i full öfverensstämmelse med vår gällande grundlag. Ty huru skulle det nya grundlagsbudet kunna

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

äga bestånd, om icke det gamla grundlagsbudet respekteras, så länge det äger lagens helgd? Våra grundlagar ha upprättat en lagbunden konungamakt och tvenne kamrar med lika behörighet och lika ansvar. Dessa makter äro kallade att samverka, icke att motarbeta och söka undertrycka hvarandra. Att tvista om hvar tyngdpunkten ligger eller bör ligga, det lönar icke mödan, såframt man ställer sig på grundlagens ståndpunkt. Ty enligt regeringsformen är det Kungl. Maj:t, som innehar den bestämmande makten, alltså just utgör själfva tyngdpunkten inom vårt statskick. Det är Kungl. Maj:t — icke en eller annan af Kungl. Maj:ts tillfällige rådgifvare — som äger denna makt till att främja rättvisa och frid i vårt land. Man har sagt i denna kammare, att vår konungamakt är betänkligt försvagad. Detta tal skulle säkerligen och hastigt förstummas, om det svenska konungadömet i den stora fråga, som nu föreligger, ådagalade sin starka och utjämmande makt i kraft af Sveriges grundlagar. Men i stället vill den, som här för närvarande äger att tala i Kungl. Maj:ts namn, tillspetsa den nu pågående meningsstriden till en makttäflan emellan Riksdagens båda kamrar. Man vill, mot grundlagens bud och anda, förlägga den politiska medelpunkten till Andra Kammaren, alltså »samla makten i denna sal», såsom det ju också heter i Norge. Man har använt hvarjehanda liknelser om hvem som skall hålla klockan i gång och hvem som endast har att se på hvad klockan är slagen. Men därvid har man glömt, att den, som obehörigen inblandar sig i urverkets reglering, fingrar på visarna och ruckar på fjädrarna, han gör sig i sin mån ansvarig, om verket kommer i olag. Och detta ansvar kan bli tungt nog äfven för en svensk statsminister.

Hvad betyder då denna uppfordran, som ställes till oss? Jo, den betyder, att Första Kammaren alltid skall böja sig för Andra Kammarens makt, i detta fall således äfven då Första Kammaren står nära nog enhällig, men inom Andra Kammaren finnes en stark och bestämd minoritet, hvars åsikter icke utan vidare kunna tillbakavisas såsom orimliga och utsiktslösa. Första Kammaren har icke lyssnat till denna uppfordran, och Första Kammaren har därvid varit i sin fullgoda grundlagsenliga rätt. Nu står saken så, att regeringen och dess anhängare befinna sig i visst trångmål emellan den programpunkten, som handlar om Första Kammarens underdanighet under den Andra, och den tidigare, ännu kraftigare betonade programpunkten, som handlar om behovet af rösträttsfrågans snara lösning. Den snara lösningen ligger ju nu nära till hands. Den kan vinnas redan i denna dag, om Andra Kammarens majoritet antager det af Första Kammaren redan antagna utskottsförslaget. Har Andra Kammaren fattat ett sådant beslut, då är ju rösträttsfrågan afgjord äfven, för så vidt på den nuvarande regeringen ankommer, ty denna regering är ju enligt sin egen politiska åskådning förpliktad att följa Andra Kammarens majoritet. Alltså, mina herrar motståndare i denna kammare, ansvaret ligger på dem af eder, som på grund af mogen eftertanke äro i

stånd att gifva majoritetens vägskäl ett annat utslag. Gören hvilket I viljen! Men jag tager för gifvet, att I då också besinnen, hvad detta ansvar innebär. Två vägar stå då öppna för det parti, som sålunda segrar i denna kammare — om nämligen Andra Kammaren afslår Första Kammarens anbud. Den ena vägen är att icke stanna bara vid detta beslut, utan att själf bjuda handen till en ny uppgörelse, eftersom nu det medlande förslag, som framlagts af oppositionen, så starkt i den afgörande stunden tillbakavisas. Detta vore hvad jag skulle vilja kalla den svenska vägen, den gamla hederliga svenska vägen, den väg, där man icke söker en ensidig partiseger, utan en för båda parterna tillfredsställande lösning, en lösning, som kanske icke väcker ett hastigt förklingande känsløjubel, men i stället bekräftar vårt statsskicks utveckling i fasta och för samhällsarbetet tryggande former. Men för att välja en sådan väg, den svenska vägen, kräfvdes i detta fall, att äfven proportionalismen förunnas någon andel i rösträttsfrågans lösning. Kan detta då verkligen vara en så svår eftergift för ett i sanning liberalt sinnelag? Står då proportionalismen i en så oförsonlig motsats till de moderna liberala tänkesätten? Jag tror icke, att några af mina motståndare här äro beredda att vedervåga ett sådant påstående. Det kan icke förnekas, att den proportionella valmetoden vinner alltmer insteg i våra dagars kulturländer. Flera exempel ha här under denna debatt blifvit anförda på den saken, och jag vill icke nu upprepa dem; jag vill bara tillägga, att den proportionella valmetoden blifvit för icke längesedan införd hos en af samtidens stormakter. Genom en vallag af år 1899 i sammanhang med rösträttens utsträckning blef nämligen den proportionella valmetoden då införd i Japan, ett land, som väl ingen numera vill betrakta såsom annat än ett framåtskridande kulturland. Det har ej heller försports, att det japanska folket, trots inre partistrider, som där liksom öfverallt annars pläga förekomma, under de sista åren skulle ha genom proportionalismen lidit något afbräck i verkligt nationell samdräkt. Alltså, liksom en fransk kung en gång yttrade, att Paris väl kunde vara värdt en massa, likasåväl kunde väl en svensk statsminister i våra dagar tänka på att rösträttsfrågans snara lösning väl vore värd någon liten proportionalistisk tillsats. — Detta vore således den svenska vägen.

Men det finns också en annan väg, en väg, som leder till fortsatt strid. Må så vara, må de, som vilja, taga detta ansvar på sig. Vi andra, och med oss det svenska statsskickets lagliga makter, vi få väl då hålla till godo med våra motståndares val. Men må vi då komma ihåg, att vårt gamla Sverige ändå är och förblir ett annat slags land än det revolutionära Norge, som tages till förebild för en omstörtning af vårt statsskick.

Man har sagt, att vi nu befinna oss i afgörandets stund, och jag bestrider det icke. Men låtom oss i alla fall icke öfverdrifva, utan se dagens utsikter någorlunda nyktert. Jag tror icke för min del, att vi, hur än rösträttsfrågan må lösas, skola undgå heta

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

partistrider. Vårt fäderneslands läge, både inåt och utåt, ter sig så, att vi och de, som komma närmast efter oss, torde få upplefva många andra dagar, kanske långt mera pröfvande än denna. Det är icke misströstans talan, som jag härmed vill föra. Jag vill tvärtom föra hoppets talan och rätt, men äfven hoppets ansvar för oss alla, som hålla på en svensk politik. Jag tror också på ungdomens hopp lika mycket som herr af Callerholm och herr Jansson i Djursätra, lika mycket som herr Ström i Transtrand och hans excellens herr statsministern. Äfven jag känner något till den svenska ungdomen, och den akademiska ungdomen i synnerhet. Jag är en vän af denna ungdoms fria yttranderätt och framför allt af dess fria och själfständiga tankearbete. Men hans excellens herr statsministern själf vet likaväl som jag, att denna ungdoms bästa och största styrka ligger i dess förmåga af utveckling, och att ungdomen räcker jämnt så långt och så länge, som denna förmåga af utveckling icke har domnat bort. Men icke främja vi äldre ungdomens utveckling till själfständigt deltagande i offentliga värf därigenom, att vi med hatten i hand lyssna till ungdomens känslofulla uttalanden och mottaga dess varma hyllningsord, så välkomna dessa ord än må vara. För oss gäller ansvaret att gifva dem, som komma efter oss, de föredömen vi kunna i grundlagstrohet, i laglydnad, i rättvisa åt alla håll och i villighet att gå hvarandra ömsesidigt och uppriktigt till mötes för fosterlandets skull.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, som angifves i herr Blombergs reservation.

Friherre B o n d e: Herr talman, mina herrar! Jag känner mig i sanning djupt besvärad att nu intaga denna talarstol efter den högstämda och högtflygande akademiska afhandling, som vi därifrån hört uppläsas. Jag kunde icke annat än, under det jag hörde denna högtflygande afhandling, tänka på den grekiska gudasagan, hur det gick en viss däri omnämnd person, som också trodde sig ha starka vingar och sökte närma sig solen. Jag vill visst icke betvifla, att den siste ärade talarens vingar äro lika starka som hans stämman, och under sådana förhållanden är jag viss, att han redan nalkats solen. Jag kan icke följa honom så långt, jag vet verkligen knappt, hvar jag har honom. Jag tänkte — man kunde hinna tänka mycket under hans afhandling — jag tänkte också emellanåt på en uppblåst ballong, som jag såg höja sig från idrottsparken. Men lyckligtvis hade äfven denna en släplina, som släpade ned på jorden och slängde till oss litet hvar emellanåt. Men hvad jag särskildt fäste mig vid under denna släplinas slängningar var, att han så ofta ville återkomma till hvad som tilldragit sig under förra året. Ja, i allt såg den ärade talaren något norskt. Han såg i höger och vänster norska uppfinningar och sparade inte på pepprade anspelningar.

Jag vill ej länge uppehålla mig vid allt hvad han sade — det må stå för honom själf, och må han bedöma, huruvida det är lämp-

ligt att i det ögonblick, då vi här afhandla en för hela vårt Sverige så viktig och genomgripande fråga, komma med sådana slagord, som ballongens släplina slängde oss alla i ansiktet.

Jag begärde ordet redan i går och det var verkligen icke för att bemöta herr Hjärne. Slumpen har gifvit mig plats på listan näst efter honom och därför få herrarne ursäktat mig, att jag kommit att uppehålla mig vid honom och sålunda liksom bereda mig att intaga den talarstol, som han nyss med värdighet lämnat. Vi måste emellertid, huru svårt det efter en sådan flykt må vara, dock återkomma till realiteter samt från herr Hjärnes sol återvända till vår stackars jord.

Här afhandlas en för vårt land viktig fråga. Resultatet är redan afgjort. Hur denna kammare ställer sig, veta vi öck; det fingo vi reda på i går af de massinstämmanden, som följde på vissa talares anföranden och som tydligt visade, hvar majoriteten i denna kammare ligger. Äfven ha vi hört, hur vår medkammare med förkrossande majoritet slagit ihjäl Kungl. Maj:ts förslag och såsom hvilande antagit ett annat. Det kan då förvåna, att diskussionen ända sedan dess nära nog ett helt dygn fortgått och hotar att fortgå än ett dygn, kanske än längre. Hvarför spilla ord på en sak, som redan är afgjord, på en sak, som det ingenting tjänar till att diskutera, frågar man med skäl. Det har dock sin stora betydelse att låta landet veta, hvad som tänkes inom denna Andra Kammare.

Här yttrades i går af en talare, herr Nydal, att proportionalismen vore så stark, att den kunde endast voteras bort, men icke resoneras bort. Det är för att visa, att herr Nydal misstagit sig, som vi fortsätta, det är för att visa, att den kan resoneras bort, och erfarenheten från den föregående diskussionen torde gifva vid handen, att de, som bäst lyckas resonera bort proportionalismen, äro dess anhängare.

Att här nu upprepa alla de brister, som vidlåda proportionalismen, tjänar ingenting till. Det har redan blifvit så utmärkt framställt af den ärade ledamoten från Göteborg i dag på förmiddagen. Hans utförliga anförande visade oss, hur ihälig och omöjlig proportionalismen är. Han tog visserligen med ena handen och sökte gifva litet med den andra, men slutresultatet var dock, att bristerna framträdde tydligt och klart för oss alla. Hvad som framgått af alla dessa diskussioner om proportionalismens brister, har synes det mig hufvudsakligen varit, att proportionalismen möjligen kan hafva något berättigande i ett enkammarssystem, och något sådant vilja vi ju icke tänka oss. Man har hänvisat på förhållandena i Finland, men där är just ifrågasatt att införa metoden i sammanhang med enkammarssystemet. Allt hvad som sagts om proportionalismen, om dess svårfattlighet och om dess egenskap att egentligen endast vara ett matematiskt problem, allt detta finner jag icke vara vederlagdt af någon, utan tvärtom bekräftadt af dess försvarare och af alla de professorer, som granskat metoden. Men man har sagt, att man ej kan bedöma metoden, förrän man fått se den i prak-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tiken. Det är i alla fall mycket enkelt, säger man, men enkelheten mäktar dock ingen förklara.

Herr von Geijer fällde här under förmiddagens lopp ett ganska märkvärdigt yttrande. Han sökte nämligen bevisa, hur farliga majoritetsvalen kunde vara, därför att minoriteten kunde komma att få ett större antal representanter, än tillbörligt vore. Herrarne torde erinra sig ett exempel, som han framdrog, huru inom en viss valkrets med 14,000 valmän 9,000 tillhörde ett parti och 5,000 ett annat, och han utvecklade, att dessa 5,000 kunde få två representanter och de öfriga 7,000 endast fyra. Där såge man, hur farlig majoritetsvalens princip vore. Det ligger ju en förfärlig motsägelse däri att, då man säger, att majoriteten totalt krossar minoriteten, på samma gång ändock vilja framhålla för majoritetsvalens anhängare, att de åt minoriteten bereda alltför stor makt.

Nu ha ju dessa proportionella val redan förelegat vid två riksdagar och blifvit öfvergifna, men nu ha vi blifvit bjudna på ett nytt recept, nämligen dubbelproportionalismen. Men för oss, som anse, att proportionalismen är orimlig till en kammare, måste det naturligtvis stå klart, att den är dubbelt olämplig, om den skall tillämpas på två. För öfrigt veta vi ju ingenting om det system, som blifvit framlagdt af konstitutionsutskottet, ty vi ha icke fått något genomfördt system. I de grundlagsändringar, som föreslås, intages nämligen blott själfva principen, och det öfverlämnas åt en kommande vallag att innehålla de grundläggande bestämmelserna för hur denna princip skall tillämpas.

Jag ber att få erinra kammaren om hvad justitieministern yttrade i denna kammare under rösträttsdebatten förra året. Det var då från flera håll framhållet, att räddningsplankan vore proportionella val till båda kamrarna. Då sade herr Berger, som då innehade platsen såsom justitieminister, att äfven om det måste erkännas, att däri kunde ligga en viss rättvisa, så vore dock detta en sak, som vore absolut omöjlig att genomföra. Äfven metodens anhängare hafva erkänt, att det icke går utan författningsrevision, och det ordet har nämligen blifvit uttaladt icke endast och allenast från ytterlighetsmännen på vänstra sidan, utan det har blifvit uttaladt af de personer, som anse sig förfäktade högerns och Första Kammarens sak.

Jag vill icke vidare uppehålla mig vid detta system, utan ber att få upprepa något, som många förut uttalat, men som icke kan sägas för många gånger, och det är: Vil man göra en reform, som verkligen är öfverensstämmande med folkets önskningsar, så måste man se till hvad folket önskar och icke göra tvärt emot dess vilja.

Det har ock uttalats af herr Kjellén — jag citerar honom ännu en gång —, att man dock bör betänka, hvilken som är svarande och käreande, och att det icke tillhör svarenden att bestämma de villkor, på hvilka käranden skall gå in, utan att äfven käranden skall ha ett ord med i laget, och att mot kärandens medgifvande aldrig någon frivillig öfverenskommelse kan komma till stånd.

Det är icke någon i landet uttalad önskan att erhålla en rösträtt med proportionella val. Har icke landet genom de sista valen tydligt uttalat sin mening? Ha vi icke under dessa dagar hört resolutioner från skilda håll samstämmigt påfordra sammanslutning kring Kungl. Maj:ts förslag?

Jag har äfven fått mottaga en dylik, men vill ej upptaga tiden med att nu uppläsa densamma.

Här har i går till försvar för det proportionella systemet yttrats af en talare, det var friherre Adelswård, att man har sett, hurusom i alla andra länder detta system vinner terräng. Jag har emellertid något varit ute i främmande länder och där med ledande män samtalat i denna sak; och jag har i allmänhet funnit — och jag tror, att alla skola finna, att det är riktigt — att de, som finna sig väl af de proportionella valen i de land, där de finnas — det är hufvudsakligen Belgien — äro ytterlighetspartierna, och att det är de, som påyrka dem i alla länder. Ytterlighetsmännen vinna ju på proportionalismen, under det att mellanpartierna därigenom försvinna. Att yrkanden på proportionella val äro framställda i många länder, t. o. m. i England, såsom vi hört, kan nog vara sant, men finner sin naturliga förklaring i det förhållandet, att de besegrade äro alltid missnöjda; de, som blifvit besegrade vid ett valtillfälle, söka alla möjliga sätt att komma ifrån denna obehagliga ställning och hoppas finna ett sådant i den proportionella valmetoden.

En fördel hos regeringens förslag — och i detta afseende ber jag att få taga absolut afstånd från herr Hjärne — är onekligen dess nationella karaktär. Herr Hjärne sade, att regeringens förslag icke var svenskt; och det sade han med ett eftertryck, så att jag trodde murarna skulle ramla. Jag däremot säger, att regeringens förslag är det svenskaste af allt svenskt, ty det bygger på den bestående historiska grunden och är uppvuxet ur vår konstitution och vår häfd sedan uråldriga tider. Det proportionella systemet är däremot icke svenskt och icke ens utländskt, ty det är knappt tillämpadt utomlands; det är ett nytt påfund utan några rötter i Sveriges mark och en planta, som jag hoppas icke heller någonsin skall blifva omplanterad i Sveriges fria jord.

Herr Lindblad — jag får väl också lof att sysselsätta mig ett ögonblick med herr Lindblad — yttrade något om dessa studentuppvaktningar, som vi bevittnat i dessa dagar. Han framlade en statistik, enligt hvilken dessa studenter vore så fasligt unga, att bland dem funnos jag tror nästan 60 %, som icke voro mer än 24 år gamla, hvarför dessa uppvaktningar absolut ingenting bevisade. Han vädjade också till en gammal fader, som satt i denna sal och såg sin arme son tåga i väg till kanslihusets trappa. Han tittade visserligen icke på mig, men jag kände mig ändå träffad, ty äfven jag är en gammal fader, som hade tvenne förvillade söner stående inför hans excellens statsministern. Men äfven om jag varit en olycklig fader och suttit i salen på andra sidan trappan, och äfven om jag hyst andra åsikter,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

än jag gör, tror jag ändå icke, att jag ogärna skulle hafva sett min son lifvas af entusiasm, entusiasmen för fosterlandet; och jag tror sannerligen icke, att det finnes någon fader i Sveriges rike, som sörjer öfver att hans son stod inför vår statsminister den dagen. Herr Lindblad talade om, att studenterna voro så fasligt unga; jag tycker, att däri ligger för de gamla fäderna ett glädjande bevis på att studenterna i allmänhet ej äro öfverliggare nu för tiden, och att de flesta ej hunnit öfver den ålder, då de böra hafva slutat sina studier, d. v. s. 25 år. Således måste det anses vara en glädjande statistik, som herr Lindblad framlade. Men hvad hade de att säga? De voro ju rösträttslösa och skulle förbli det åtskillig tid ännu. Men tiden går fort; och det dröjer icke mer än ett eller annat år, förrän dessa unga män träda fram i staten med den röst-rätt, hvilken vi nu borde stå i begrepp att gifva åt hela Sveriges folk. Vi se i denna skara Sveriges hopp, Sveriges framtid; och vi skulle säga till dem: »I ären för unga ännu, vänten att skaffa Eder några åsikter, tills I fyllt edra 24 — eller enligt andra, 25 — år!» Nej, låt de unga hafva entusiasm; den bär frukt, när de blifvit gamla.

Här har sagts, att en snar lösning är af nöden och att en god lösning är af nöden. Jag instämmer i båda delarna. Hvad jag finner vara en god lösning, det hafva vi nära till hands, det har af Kungl. Maj:t blifvit framlagd inför Riksdagen. Herr Hjärne nästan hånade detta förslag och framhöll, att hvad som brister däri, det var, att det icke bjuder på något nytt, att det bara är ett uppkok på det liberala samlingspartiets gamla recept. Men hvad är det för nytt herr Hjärne vill, att regeringen skulle ha bjudit oss? Det framlagda förslaget är just det, som vi väntat oss, som det svenska folket väntat; och vi skulle hafva blifvit mycket besvikna, om regeringen bjudit oss något annat än hvad vi nu fått. Vår regering har ju tillkommit på grund af svenska folkets val. Det var nämligen, när svenska folket vid senaste valen hade tydligt yttrat sig emot de proportionella valen och för de principer, som det liberala samlingspartiet förut hade uttalat, som Konungen kallade dessa våra män till sitt rådsbord; och dessa våra män skulle ju hafva besvikit oss och det svenska folket, om de bjudit oss något nytt efter herr Hjärnes recept.

Herr Branting yttrade nyss en sak, som kanske var litet djärf, som kanhända på sina håll väckte egendomliga tankar, och som till äfventyrs inom medkammaren kommer att kalla till eftertanke. Han väckte tanken på hvad som i somras beslöts, då vi vadjade till vårt broderfolk att företaga en folkomröstning. Han sade: »Detta gjorde vi, då det gällde ett annat folk; hvad skulle Första Kammaren säga, om vi nu yrkade, att i det svenska folkets lifsfråga en allmän folkomröstning skulle göras?» Jag kunde ej underlåta att djupt fatta tankvärdheten af dessa ord. Det är i sanning nödvändigt, att svenska folket får yttra sig så snart som möjligt. Visserligen är en folkomröstning en Första Kammarens uppfinning, och något sådant för våra grundlagar främmande vill jag icke

hoppas på eller påyrka; men hvad landet hoppas och tror, det är, att vår regering med kraft skall hålla på det förslag, som den framställt, och att den icke genom det motstånd, som visats af Första Kammaren, skall förtröttas att föra fram till seger hvad vi alla önska. Men huru skall detta kunna ske? Ja, det tillkommer icke mig, det tillkommer ingen af oss att säga detta till vår regering. Det tillkommer icke oss att gifva regeringen något råd eller att t. ex. icke säga till densamma: »Sitt bara lugnt kvar och vänta, det blir väl riksdag en gång till.» Men hvad jag tror skulle väcka genklang inom denna kammare, det vore, om regeringen verkligen skulle finna det vara skäl att vädja till svenska folket och säga: »Här finnas de, som säga, att då svenska folket sista gången gick till val, då hade man ej ännu uppfunnit Påbodavisdomen; svenska folket hade vid detta tillfälle att välja endast mellan en gammal regerings kasserade proportionalism och samlingspartiets förslag; nu finnes denna idealistiska proportionalism i Påboda; låt svenska folket välja mellan Påbodaförslaget och regeringens förslag; låt svenska folket så snart som möjligt gå till val; låt denna kammare förnyas genom val; och låt oss sedan komma åter och afgifva vår röst.» Om så sker, är jag öfvertygad, att åtminstone i denna kammare vi skola kunna tala ännu kraftigare och ännu enhälligare kunna yttra, hvad svenska folket verkligen önskar. Man säger, att det tjänar väl ingenting till, ty om också Första Kammaren i sammanhang härmed upplöses, torde den sannolikt återkomma likadant som förut. Ja, det är möjligt, men förhända skall det på densamma i alla fall göra ett visst intryck, ifall Andra Kammaren komme tillbaka, stärkt genom nya val.

Det kan synas förmätet af mig att här hafva framkommit med ett sådant yttrande; men i en stund sådan som denna anser jag, att det är hvar mans skyldighet att göra sin plikt, att det är hvar mans skyldighet att säga, hvad han tänker, att föra sitt strå till stacken, för att sålunda söka uppnå det mål, hvartill vi alla sträfva. Jag hoppas, att den dag ej skall vara så aflägsen, som mängden det tror, då vi skola se det alltför mycket missbrukade ordet *nationell samling* blifva en verklighet. Jag hoppas, att den dagen ej skall vara alltför aflägsen, då vi gå att infria det löfte, som har gifvits ej blott från vår kammare, utan äfven inom den andra, det löftet, som gjordes, då vi här ålade samtliga Sveriges medborgare dryga och tunga plikter för fosterlandets försvar. Då yttrades det, att ingen plikt skulle behöfva åtagas utan rättigheter. Må vi infria detta vårt löfte; må den dagen komma, då det blir sanning, att det är en medborgarhär, vi hafva att kalla till Sveriges försvar; och må den dagen komma snart!

Ehuru det för detta ögonblick icke tjänar något till, vill jag dock förnya det yrkande, som jag redan gjort genom att instämma med herr Callerholm. Jag anhåller att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen i detta ämne till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Till bordläggning anmälles särskilda utskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående kontroll å ångpannor.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,²⁶ e. m.

In fidem

Herman Palmgren.